

CRNA GORA
AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO

FINANSIJSKI PLAN
AGENCIJE ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO
ZA 2016. GODINU

Podgorica, novembar 2015. godine

UVOD

Polazne osnove i pravni osnov za izradu Finansijskog plana Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2016. godinu predstavlja Zakon o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12), koji je stupio na snagu 16. juna 2012. godine. Odredbom člana 10 stav 2 navedenog zakona propisano je da Finansijski plan Agencije, godišnji izvještaj o radu i finansijski izvještaj Agencije usvaja Vlada, na predlog Savjeta.

Finansijski plan Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2016. godinu sadrži pregled planiranih prihoda i rashoda za 2016. godinu i baziran je na pokazateljima poslovanja u 2015. godini i očekivanim prihodima i rashodima u 2016. godini.

Planirani prihodi i rashodi u fukciji su ostvarivanja godišnjeg programa rada i razvoja Agencije za civilno vazduhoplovstvo. Imajući u vidu da je vazdušni saobraćaj jedan od esencijalnih elemenata ekonomskih i društvenih aktivnosti države, Agencija kroz svoju nadležnost treba da obezbijedi razvoj i unapređenje ove oblasti.

U tom smislu odredbom člana 6 Zakona o vazdušnom saobraćaju propisana je nadležnost Agencije, koja je u odnosu na raniju zakonom propisanu djelatnost Agencije, značajno proširena. Najznačajnija novina propisana zakonom je prenošenje javnih ovlašćenja Agenciji u pogledu vršenja inspekcijskog nadzora i donošenja akata u skladu sa zakonom i akata radi sprovođenja ECAA sporazuma, drugih zaključenih međunarodnih ugovora, međunarodnih standarda i preporučene prakse iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, a naročito standarda, procedura i preporučene prakse ICAO-a, ECAC-a, EASA-e i EUROCONTROL-a, koji se, uz prethodnu saglasnost Ministarstva saobraćaja i pomorstva, objavljuju u "Službenom listu Crne Gore".

I Planirani prihodi Agencije će se ostvariti kroz izvore finansiranja utvrđene članom 13 stav 1 Zakona o vazdušnom saobraćaju ("Službeni list CG", broj 30/12), kojim je propisano da se sredstva za rad Agencije obezbjeđuju iz:

- 1) naknada za izdavanje licenci, sertifikata, uvjerenja, potvrda, dozvola i godišnjih naknada, u skladu sa ovim zakonom
- 2) dijela rutne i terminalne naknade iz člana 112 stav 5 ovog zakona;
- 3) dijela naknade koju plaćaju vazdušni prevoznici po toni prevezenog tereta u civilnom vazdušnom saobraćaju;
- 4) dijela naknade koju plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku;
- 5) drugih izvora u skladu sa zakonom.

II Planirani rashodi utvrđeni su na osnovu ostvarenih rashoda u tekućoj godini kao i realno očekivanih rashoda u 2016. godini. Realno očekivani rashodi su po pojedinim stavkama uvećani u odnosu na prethodnu godinu u skladu sa zahtjevima realizacije zakonskih ovlašćenja Agencije i realizacije programa rada Agencije za narednu godinu:

- 1) Bruto zarade zaposlenih;

- 2) Ostala primanja i naknade;
- 3) Službena putovanja;
- 4) Rashodi za energiju
- 5) Rashodi za materijal i usluge;
- 6) Troškovi održavanja osnovnih sredstava;
- 7) Ostali poslovni rashodi;
- 8) Amortizacija;

1. PLAN PRIHODA

Plan prihoda Agencije za 2016. godinu utvrđen je shodno članu 13 stav 1 Zakona o vazdušnom saobraćaju, gdje su utvrđeni izvori finansiranja Agencije i načina obračuna pojedinih naknada.

- rutne naknade;
- terminalne naknade;
- naknada za izdavanje licenci, certifikata, uvjerenja, potvrda, dozvola i godišnjih naknada, u skladu sa ovim zakonom
- naknade koju plaćaju vazdušni prevoznici po toni prevezenog tereta u civilnom vazdušnom saobraćaju;
- naknade koju plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku;
- naknade iz drugih izvora u skladu sa Zakonom;

1.1. Rutne naknade

Članom 112 stav 5 Zakona o vazdušnom saobraćaju predviđene su naknade po osnovu međunarodnih ugovora.

Integracija Crne Gore u Objedinjeni sistem naplate rutnih naknada kroz Biro za objedinjeni sistem naplate rutnih naknada (Central rout charge office-CRCO) predstavlja obavezu kojom se sprovode osnovni principi transparentnosti i neprofitabilnosti s toga se prilikom finansijskog planiranja mora voditi računa o principima Eurocontrol-a koji se odnose na samostalnost i nezavisnost u finansiranju. Ukoliko bi se odstupilo od tih principa, moglo bi doći do ugrožavanja ovog izvora sredstava, jer se ona ne mogu koristiti u bilo koje druge svrhe, osim za unapređenje i bezbjednost funkcionisanja vazdušnog prostora.

Crna Gora i Srbija kao potpisnice Multilateralnog sporazuma o rutnim naknadama, a kao suvlasnici zajedničkog provajdera vazduhoplovnih usluga, dogovorile su se oko usvajanja zajedničkog modela obračunavanja naknada za izvršene vazduhoplovne usluge i njihove jedinične cijene (UNIT RATE).

Civilne vazduhoplovne vlasti kao i provajderi SMATSA i Hungaro Control, u zajedničkoj naplatnoj zoni „Srbija-Crna Gora – KFOR“, u izradi troškovne baze dužni su da se strikno pridržavaju Načela za utvrđivanje jedinične cijene za rutne naknade koje je propisao EUROCONTROL i koje su države prihvatile članstvom.

Načela se u cjelini odnose na en-route objekte, opremu i vazduhoplovne usluge za koje je svaka država odgovorna na osnovu ICAO Sporazuma o regionalnoj vazdušnoj navigaciji i pridruženog Plana regionalne vazdušne plovidbe.

Do jedinične cijene na osnovu koje se naplaćuju usluge dolazi se sabiranjem troškovnih baza zajedničke naplatne zone Srbije-Crna Gore – KFOR-a u skladu sa metodom pune naknade troškova (prema tački 1.3.1 Načela za utvrđivanje jedinične cijene za rutne naknade).

Za potrebe utvrđivanja konačne jedinične cijene na ovako sabrane troškovne baze dodaju se EUROCONTROL troškovi, utvrđeni u skladu sa istim pravilima.

Tako utvrđena baza troškova predmet je razmatranja na Proširenom odboru za rutne naknade (Enlarged Committee) koji nakon konsultacije sa korisnicima usluga prihvata ili zahtijeva korekciju troškovne baze. Konsultacije se obavljaju dvije sedmice prije navedenih rokova, a korisnici usluga bi podatke morali dobiti 10 dana prije konsultacije.

Nakon što utvrđenu cijenu prihvati Prošireni odbor za rutne naknade (Enlarged Committee), istu potvrđuje Privremeni savjet (Provisional Council), a konačnu odluku donosi Stalna

komisija Eurocontrol-a (Permanent Commission).

Prihod od EUROCONTROL-a, po osnovu rutnih naknada planiran je u iznosu od 3.644.620 eura.

U trenutku izrade finansijskog plana nije postojao potvrđen iznos sredstava za 2016. godinu od strane nadležnih tijela EUROCONTROL-a, ali je podnešena aplikacija na 3.719.000 eura. Međutim zbog mogućnosti da se ne naplate sva planirana sredstva aplicirani iznos je planiran sa umanjenjem od oko 2%. Pri tome treba imati u vidu da postoji mogućnost da se sva planirana sredstva od strane Eurocontrol-a ne naplate u planiranom iznosu zbog globalnih ekonomskih prilika i njihovih negativnih efekata na avio-kompanije. Uključivanje troškova novog subjekta – KFOR-a odnosno Hungarocontrol-a u zajedničku zonu naplate Srbija-Crna Gora-KFOR, uticalo je na porast jedinične obračunske cijene (Unit rate) za zajedničku zonu naplate što može destimulativno uticati na avio prevoznike.

1.2. Terminalne naknade

Zakonom je propisano da ove naknade plaćaju korisnici usluga u vazdušnoj plovidbi i njihov iznos se utvrđuje u skladu sa odredbama Pravilnika o visini naknade po osnovu učešća u raspodjeli prihoda od terminalnih naknada („Službeni list CG“ broj 02/12) i Sporazumu o regulisanju međusobnih prava i obaveza po osnovu učešća u raspodjeli prihoda od terminalnih naknada. Navedenim pravilnikom je propisano da visina ove naknada za vazduhoplove koji polijeću ili slijeću na Aerodrom Podgorica (LYPG) i Aerodrom Tivat (LYTV), kao prihod Agencije za civilno vazduhoplovstvo, naplaćuje SMATSA doo od operatora vazduhoplova udjelom od 10% od iznosa naplaćenih terminalnih naknada. Prihod od terminalnih naknada planiran je u iznosu od 120.000 eura i obračunat je na osnovu ostvarenog prihoda u predhodnoj godini i procjene SMATSA-e za 2016.godinu, s tim što je planirani iznos imao u vidu i moguće smanjenje stepena realne naplate terminalnih naknada zbog potencijalne insolventnosti avio prevoznika.

1.3. Prihodi iz domaćih izvora

- naknada za izdavanje licenci, sertifikata, uvjerenja, potvrda, dozvola i godišnjih naknada, u skladu sa ovim zakonom;
- naknade koju plaćaju vazdušni prevoznici po toni prevezenog tereta u civilnom vazdušnom saobraćaju;
- naknade koje plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku;
- naknade iz drugih izvora;

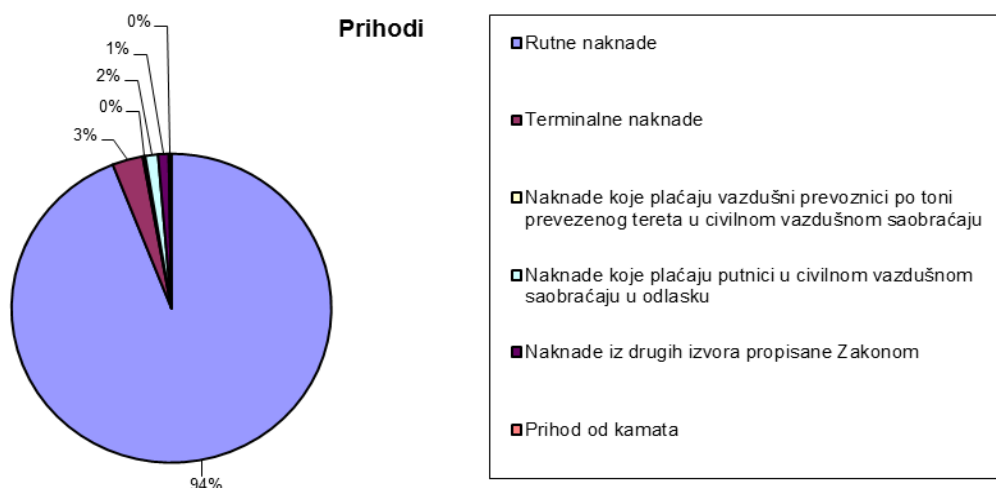
Ovi prihodi ostvaruju se u skladu sa Zakonom pri čemu iznos naknada konačno treba da utvrdi nadležno ministarstvo, posebnim aktom. Pravilnik o utvrđivanju visine i načinu naplate putničke i robne naknade, kojim se utvrđuje visina putničke naknade, koju plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku i robne naknade, koju plaćaju operatori vazduhoplova po toni prevezene robe/tereta u civilnom vazdušnom saobraćaju, na osnovu novog Zakona o vazdušnom saobraćaju, je u proceduri pripreme i zbog toga nije moguće precizno predvidjeti navedene prihode.¹

¹ Treba imati u vidu da se planirani prilivi od Eurocontrol-a po osnovu fakturisanih rutnih naknada za 2016. godinu očekuju tek od kraja marta 2016. godine dok će prilivi iz ostalih izvora zavisiti prije svega od podzakonskih akata koje treba da donese nadležno ministarstvo pa shodno tome koristiće se i sredstva

Na osnovu dosadašnjeg iskustva, kao i uporednog iskustva država u okruženju, a imajući u vidu eventualni početak njihove naplate u toku 2016.godine došlo se do procjene da ta sredstva zajedno sa ostalim naknadama u narednoj godini mogu iznositi oko 112.000 eura².

PLANIRANI PRIHODI U 2016. GODINI

Redni broj	Naziv prihoda	Mjesečni	Godišnji
1.	Rutne naknade – Eurocontrol	303.718	3.644.620
2.	Terminalne naknade	10.000	120.000
3.	Naknade koje plaćaju operatori vazduhoplova po toni prevezene robe u civilnom vazdušnom saobraćaju	833	10.000
	Naknade koje plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku	4.167	50.000
	Naknade iz drugih izvora propisane Zakonom	3.500	42.000
4.	Prihodi od kamata	833	10.000
UKUPNO		323.052	3.876.620

Ministarstvu saobraćaja i pomorstva stručne osnove za izradu Pravilnika o utvrđivanju visine i načinu naplate naknada u vazdušnom saobraćaju.

Treba napomenuti da su gotovo sve zemlje u regionu propisale i realizovale ovaj način finansiranja vazduhoplovnih vlasti. Nepostojanje ovih dokumenata utiče i na realnost predloženog plana, jer nije moguće utvrditi precizan nivo prihoda po ovom osnovu.

U strukturi planiranih prihoda za 2015. godinu najznačajniju stavku i dalje predstavljaju prihodi od rutnih naknada Eurocontrol 93%, zatim slijede prihodi od terminalnih naknada 3%, prihodi od naknada koje plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku 2% kao i naknade iz drugih izvora propisane Zakonom 1%, i prihod od kamata oko 0,3%.

Dugoročno gledano, imajući u vidu pravila Eurocontrol-a ovakva proporcija prihoda trebalo bi se korigovati u pravcu da se dosadašnje finansiranje troškova Agencije koje se najvećim dijelom odnosi na prilive od strane Eurocontrol-a, nadomjesti prihodima iz domaćih izvora u skladu sa Zakonom čime bi se procenat njihovog učešća u ukupnim prihodima povećao.

Dakle, dominantan izvor finansiranja tj prihoda Agencije u ovom trenutku je iz međunarodnih izvora (Eurocontrol- rutne naknade).

2. PLAN RASHODA

Planirani rashodi Agencije za 2016. god iznose 3.876.620 eura.

Planirani rashodi Agencije utvrđeni su na osnovu rashoda u tekućoj godini, kao i na osnovu planiranih rashoda u narednoj godini. Dati planirani iznosi rashoda, kroz pojedinačne stavke, odražavaju realne potrebe za funkcionisanjem Agencije u toku 2016. godine.

Komentar strukture rashoda:

2.1. Bruto zarade zaposlenih

Bruto zarade zaposlenih za 2016. godinu obuhvataju redovnu zaradu za obavljeni rad za planiranih 52 zaposlenih i planirane su na nivou zarada u 2015. godini u iznosu od 1.822.600 eura i to:

- troškovi neto zarada zaposlenih	1.020.440 eura
- troškovi poreza na zarade	274.123 eura
- troškovi doprinosa iz i na zarade	528.037 eura

Nije predviđeno povećanje zarada, a imajući u vidu nove zakonom utvrđene nadležnosti Agencije, kao i izradu novog pravilnika o organizaciji i sistematizaciji, realno je predvidjeti povećanje broja zaposlenih.³

³ Projektovani broj od 52 zaposlena u 2016.godini polazi od činjenice da je u narednoj godini planirano usvajanje novog pravilnika o organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta. Prema ekspertskim procjenama rađenih za ove potrebe, nagovješteni broj zaposlenih iznosi 52, u odnosu na postojećih 51 sistematizovano radno mjesto

2.2. Bruto naknade Savjeta

Bruto naknade Savjeta za 2016. godinu u iznosu od 107.500 eura obračunate su na nivou planiranih naknada iz 2015. godine i definisane su Zakonom i Statutom Agencije. Nije planirano povećanje naknada.

2.3. Ostala primanja i naknade zaposlenih

Ostala primanja i naknade zaposlenih planirani su na nivou planiranih za 2015. godinu u iznosu od 178.400 eura. Sastoje se iz troškova prevoza zaposlenih u iznosu od 23.400 eura, troškova zimnice u iznosu od 31.200, troškova poreza i doprinosa u iznosu od 63.300 eura i ostalih ličnih naknada u iznosu od 60.500 eura i obračunavaju se u skladu sa Pravilnikom o zaradama, naknadama zarada i ostalim pravima i obavezama zaposlenih u Agenciji.

2.4. Službena putovanja

Službena putovanja obuhvataju troškove službenih putovanja u zemlji (prevoz, smještaj i dnevnice), troškove službenih putovanja u inostranstvu (prevoz, smještaj i dnevnice) i planirani su u iznosu od 194.500 eura. Kod planiranja rashoda za ovu poziciju imale su se u vidu planirane intenzivne međunarodne aktivnosti kao što su učešće u radu organa međunarodnih vazduhoplovnih organizacija čiji je Crna Gora član, međunarodnih stručnih asocijacija i organizacija, međunarodnih radnih grupa kao i potreba za unapređenjem znanja kadrova putem prisustva stručnim seminarima i specijalističkim obukama. Posebno je važno naglasiti značajan obim neophodnost putovanja vezanih za stručne obuke i usavršavanja jer je to jedan od najvažnijih prioriteta u radu Agencije za civilno vazduhoplovstvo.

2.5. Rashodi za energiju i ostale režije

Rashodi za energiju i ostale režije odnose se na rashode za gorivo, električnu energiju, vodu, čistoću, planirani su za 2016. godinu u iznosu od 33.000.eura. Baziraju se na prosječnim godišnjim izdacima za tekuće održavanje i na planiranim ulaganjima.

2.6. Rashodi za materijal i usluge

Rashodi za materijal i usluge obračunati su na osnovu prosječnih utrošaka određene vrste materijala u predhodnoj godini i očekivanog povećanja nivoa aktivnosti Agencije u 2016. godini, planirani su u iznosu od 178.000 eura. Osnovni elementi ove grupe troškova su: rashodi za kancelarijski materijal i ostali potrošni materijal, sitan inventar, službena odijela, telefonske usluge, osiguranje opreme i zaposlenih, bankarske provizije, izdatke za plaćanje revizije godišnjih finansijskih iskaza i ostale neproizvodne usluge.

2.7. Troškovi održavanja osnovnih sredstava

Obuhvataju troškove servisa i popravke vozila i usluge tekućeg održavanja osnovnih sredstava i materijala za tekuće održavanje osnovnih sredstava, planirani su u iznosu od 38.500 eura. Obračunati su na osnovu prosječnih godišnjih izdataka za tekuće održavanje i planirana ulaganja.

2.8. Ostali poslovni rashodi

Ostali poslovni rashodi planirani su u iznosu od 1.219.120 eura, u njima najveće učešće imaju troškovi za kontribucije i članarine međunarodnim organizacijama sa 38% i rashodi namjenjeni za traganje i spašavanje sa 42%. Ostale troškove čine: troškovi zakupa (licence za sistemski softver, mjesnog voda, interneta) u iznosu od 38.500 eura. Troškovi reprezentacije planirani su na prošlogodišnjem nivou, u iznosu od 39.000 eura imajući prije svega u vidu permanentni dolazak međunarodnih kontrolnih misija i ulogu domaćina u raznim regionalnim inicijativama i programima.

Troškovi članarina međunarodnim organizacijama planirani su u iznosu od 40.000 eura, troškove kontribucija čine izdaci za članstvo u Eurocontrol i predviđeni su na osnovu plana troškova Eurocontrol pojedinačno za sve zemlje članice u iznosu od 427.000 eura. Troškovi za stručnu literaturu i ostale stručne publikacije, planirani u iznosu od 5.000 eura, rezultat su opredjeljenja Agencije za kontinuirano usavršavanje kadrova.

Troškovi obrazovanja zaposlenih planirani su u iznosu od 50.000 eura i bazirani su na troškovima koji proizilaze iz specijalističkih obuka zaposlenih u skladu sa Planom obuke za 2016. godinu. Troškovi privremenih i povremenih poslova planirani su u iznosu od 60.000 eura proizilaze iz povećanog obima poslova i potrebe angažovanja prije svega stručnih konsultanata. Izdaci za jednokratne pomoći i donacije planirani su u iznosu od 50.000 eura. Agencija će odgovarati na molbe humanitarnog karaktera u mjeri svojih raspoloživih sredstava.

Troškovi traganja i spašavanja planirani su u iznosu od 509.620 eura i vezani su za aktivnosti koje se tiču operacija traganja i spašavanja u civilnom vazduhoplovstvu.

PLANIRANI RASHODI ZA 2016. GODINU

(u eur)

Redni broj	Naziv rashoda	mjesečni	godišnji
1	Bruto zarade zaposlenih	151.883	1.822.600
	troškovi neto zarada zaposlenih	85.036	1.020.440
	troškovi poreza na zarade	22.844	274.123
	troškovi doprinosa na zarade	44.003	528.037
2	Bruto naknade Savjeta	8.958	107.500
	troškovi neto naknada	6.166	74.000
	troškovi poreza na naknade	833	10.000
	troškovi doprinosa na naknade	1.958	23.500
3	Ostala primanja i naknade	14.867	178.400
	troškovi prevoza zaposlenih	1.950	23.400
	troškovi zimnice	2.600	31.200

	troškovi ostalih naknada	5.042	60.500
	troškovi poreza i doprinosa	5.275	63.300

4	Službena putovanja	16.208	194.500
	troškovi dnevnica za službena putovanja	5.416	65.000
	troškovi smještaja	5.625	67.500
	troškovi prevoza na službeno putovanje	5.166	62.000

5	Rashodi za energiju	2.750	33.000
	troškovi goriva	1.250	15.000
	troškovi režije (električne energije, voda čistoća)	1.500	18.000

6	Rashodi za materijal i usluge	14.417	178.000
	kancelarijski materijal i ostali potrošni materijal	3.917	47.000
	sitan inventar	417	5.000
	trošak nabavke službenih odijela	417	5.000
	troškovi telefona	4.250	51.000
	troškovi platnog prometa	1.333	16.000
	troškovi osiguranja (život. osig. zaposl. i imovine)	1.667	20.000
	troškovi revizije	-	5.000
	neproizvodne usluge (konstultantski i sl.poslovi)	2.417	29.000

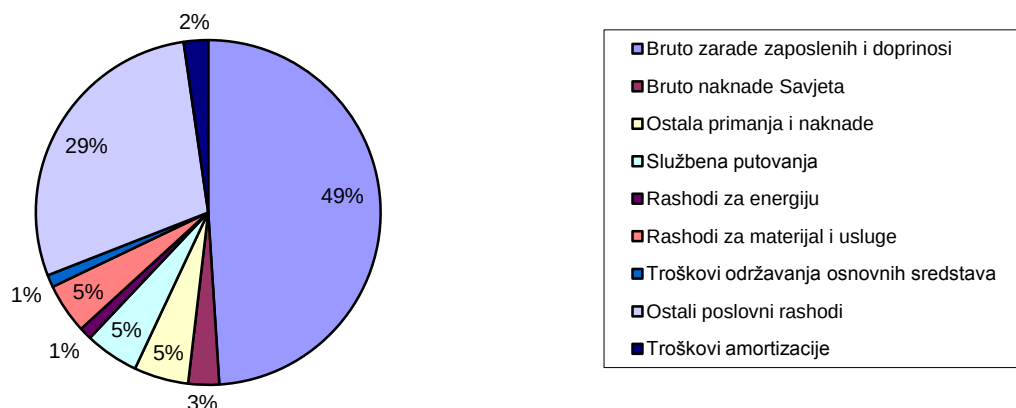
7	Troškovi održavanja osnovnih sredstava	3.208	38.500
	servis i popravka vozila	2.083	25.000
	tekuće održavanje osn.sred. i dr. trošk.održavanja	1.125	13.500

8	Ostali poslovni rashodi	101.593	1.219.120
	trošak zakupa (lic.sistem. soft., mjesni vod, internet)	3.208	38.500
	troškovi reprezentacije	3.250	39.000
	troškovi kontribucija Eurocontrol	35.583	427.000
	troškovi članarina međunarodnim organizacijama	3.333	40.000
	stručna i ostala literatura (publikacije, časopisi)	417	5.000
	troškovi obrazovanja zaposlenih	4.166	50.000
	troškovi jednokratnih pomoći i donacija	4.166	50.000
	trošk. privrem. i povrem. poslova	5.000	60.000
	Troškovi traganja i spašavanja-SAR	42.468	509.620

9	Osnovna sredstva	9.167	110.000
	troškovi amortizacije	9.167	110.000

	Ukupno	309.508	3.876.620
--	---------------	----------------	------------------

Rashodi

U strukturi planiranih rashoda u 2015. godini najznačajniju stavku predstavljaju bruto zarade zaposlenih 49%, zatim slijede ostala poslovna terećenja sa 29% (u čijoj strukturi, dominantno sa 80% učestvuju kontribucije i članarine međunarodnim organizacijama i rashodi za SAR), zatim troškovi za ostala primanja i naknade 5%, bruto naknade Savjetu 3%, rashodi za materijal i usluge 5%, troškovi za službena putovanja 5%, amortizacija 2%, rashodi za energiju 1%, troškovi za održavanje osnovnih sredstava 1%.

3. PLAN INVESTICIJA U 2016. GODINI

Investicije su planirane u iznosu od 288.500 eura i detaljno su obrazložene u Prilogu 1.

4. REALIZACIJA PLANA

Ovaj plan predstavlja projekciju na osnovu raspoloživih podataka i informacija u vrijeme njegovog donošenja, što znači da u toku realizacije može biti dopunjen i izmijenjen. Raspored sredstava po finansijskom planu vrši se u skladu sa opštim aktima Agencije, donijetim odlukama, programima i planovima rada, zaključenim ugovorima i drugim aktima koje donosi Agencija u skladu sa Zakonom u cilju izvršavanja obaveza i zadataka iz nadležnosti Agencije.

PRILOG 1.
PLANA INVESTICIJA ZA 2016. GODINU

(u Eur)

Rb	INVESTICIJA	Procijenjena vrijednost
1.	Nabavka opreme za sistem tehničke zaštite Agencije i sistema za neprekidno napajanje električnom energijom	102.000
2.	Nabavka opreme za informacijsko-komunikacijski sistem Agencije	54.000
3.	Nabavka konferencijskog sistema Agencije	55.000
4.	Nabavka skladišnog prostora za potrebe Agencije	50.000
5.	Nabavka vozila za potrebe Agencije	20.000
6.	Nabavka kancelarijske opreme (namještaj i dr.)	5.000
7.	Nabavka radne opreme za potrebe nadzora	2.500
	UKUPNO	288.500

Plan Investicija za 2016. godinu planiran je u iznosu od 288.500 eura, a njegovu osnovu predstavlja dio plan investicija za 2015. godinu koji još uvijek nije realizovan.

Agencija raspolaže neutrošenim sredstvima akumuliranim u ranijim godinama, ova sredstva su, shodno zakonu i međunarodnim računovodstvenim standardima u finansijskim iskazima, evidentirana kao sredstva rezervisana za buduće izdatke. Sredstva su shodno preporukama Ministarstva finansija i odluci Savjeta oročena kod pet poslovnih banaka, na osnovu postupka prikupljanja ponuda od svih poslovnih banaka u Crnoj Gori. Takođe, po završnom računu za 2014. godinu donešena je Odluka broj 01/1-462/1-15 od 30.03.2015. godine o prenosu viška prihoda nad rashodima na rezerve s ciljem da se obezbijedi nesmetano poslovanje Agencije.

Komentar Investicija planiranih za 2016. godinu:

1. Sistem tehničke zaštite Agencije i sistema za neprekidno napajanje električnom energijom

Odredbama *Zakona o zaštiti lica i imovine* (koji je stupio na snagu u januaru 2014. godine) i *Pravilnika o bližem sadržaju plana zaštite obavezno šticećenih objekata*, uređuje se zaštita pravnih lica i njihove imovine, koje ne obezbjeđuje država, u pogledu fizičke i tehničke zaštite.

U članu 14 tačka 6 predhodno navedenog zakona, navedeno je da su, pored ostalih objekata, i obavezno šticeeni objekti od značaja za saobraćaj u svim vrstama saobraćaja.

U članu 16 je propisano da se zaštita obavezno šticeenih objekata vrši se na osnovu plana zaštite, koji, na osnovu ugovora iz člana 10 ovog zakona, izrađuje privredno društvo, drugo pravno lice i preduzetnik koji obavljaju djelatnost zaštite.

Zakonom i pravilnikom je propisano da Plan zaštite sadrži i Projekat tehničke zaštite obavezno šticeenog objekta, kojim se pored ostalog predviđaju i projektuju odgovarajuća sredstva i komponente tehničke zaštite (prilazi, prostori i predmeti koje treba štiti, prostori koje treba nadgledati, način i mjesto signalizacije alarma, režim rada zaštitinih zona, vrsta rezervnog napajanja električnom energijom, vrsta tehničke zaštite, smještaj uređaja i opreme za tehničku zaštitu, način postavljanja instalacija; komponente sistema: alarmni sistemi, video nadzor, sistemi za kontrolu i pristup, komunikacione veze i sistemi za kontrolu obilaska objekta, lokacija operativnog centra).

U članu 13 Zakona propisano je da se tehnička zaštita vrši upotrebom sredstava koja imaju propisani kvalitet, u skladu sa utvrđenim međunarodnim standardima, oko šticeenog objekta i u granicama šticeenog prostora.

Uzimajući u obzir predhodno navedeno procjenjuje se da će Agencija biti u obavezi da izvrši nabavku usluge izrade plana zaštite kao i nabavku adekvatnih sistema za tehničku zaštitu.

Sistem za neprekidno napajanje električnom energijom je neophodan za bezbjedno i neprekidno funkcionisanje sistema tehničke zaštite kao i za funkcionisanje informaciono-komunikacionog sistema Agencije.

Procijenjena vrijednost za nabavku sistema tehničke zaštite iznosi 102.000 eura.

2. Informacioni sistem Agencije

Za potrebe bezbjednog funkcionisanja informacionog sistema Agencije i legalnog korišćenja softvera, potrebno je izvršiti nabavku licenci za sistemski softver. Agencija se iz razloga ekonomičnosti i racionalizacije opredijelila da se ne vrši jednokrtana kupovina licenci za sistemski softver, već da se vrši njihovo iznajmljivanje na godišnjem nivou.

Idejnim projektom informacionog sistema Agencije predviđena je pored ostalog i implementacija sledećih softverskih rješenja za podršku djelatnostima i poslovnim aktivnostima Agencije:

- a) Sistem za upravljanje dokumentima i poslovnim procesima (eng. *Electronic Document Management System - EDMS*), koji uključuje i elektronsko arhiviranje dokumenata.
- b) Namjenskog softversko rješenje za podršku specifičnim poslovnim procesima civilne vazduhoplovne vlasti koje treba da omogući upravljanje najbitnijim poslovnim procesima Agencije i da omogućava provjeru sprovođenja posebnih propisa i standarda u civilnom vazduhoplovstvu, vođenja evidencija, odnosno raznih vrsta registara koje je Agencija zakonski obavezna da vodi. Ovakvo softversko rješenje bi trebalo da omogući da se vrši centralizovana obrada registara i šifarnika koji se koriste u radu Agencije.

Zbog sve izraženijim potreba u radu predlaže se njihova što skorija nabavka i implementacija.

Zbog novonastale potrebe zadovoljenja zakonskih propisa u vezi sa primjenom sistema tehničke zaštite predlaže se integracija informacionog sistema (IS) Agencije sa sistemima tehničke zaštite, kao i njegova konsolidacije, što iziskuje potrebu za nadogradnjom kapaciteta i resursa serverske računarske opreme i uređaja za čuvanje podataka (storage) u IS. Nadogradnja resursa će biti potrebna i zbog implementacije predhodno predloženih softverskih rješenja, za koja se procjenjuje da će zauzeti značajan dio postojećih tehničkih resursa i kapaciteta IS.

Procijenjena vrijednost za nabavke informacionog sistema Agencije je 42.000 eura.

3. Multimedijalni (audio/video) konferencijski sistem Agencije za civilno vazduhopovstvo

Zbog ukazanih realnih potreba za tehničkom podrškom prilikom održavanja sastanaka, seminara i obuka koji se dešavaju u Agenciji, kao i interaktivnom (online) učešća na telekonferencijama zaposlenih u Agencij, predlaže se opremanje konferencijske sale Agencije sa opremom i uređajima za konferencijski sistem, kao i sa opremom za podršku rada prevodilaca tokom simultanog prevođenja toka sastanaka i obuka.

Procijenjena vrijednost nabavke konferencijskog sistema je 55.000 eura.

4. Nabavka vozila za potrebe Agencije

U cilju redovnog obavljanja poslovanja Agencije, planira se nabavka jednog vozila u 2016. godini.

Procijenjena vrijednost nabavke jednog vozila je 20.000 eura.

5. Nabavka skladišnog prostora

U 2016. godini zbog akutnog nedostatka skladišnog prostora u Agenciji za civilno vazduhoplovstvo potrebno je realizovati njegovu kupovinu. Kupovinom skladišnog prostora veličine od 50 do 100 m² uključujući i adekvatno obezbjeđenje, riješilo bi se trenutno zagušenje dokumentacijom, inventarom i pojedinim zalihama koji opterećuju radni prostor u Agenciji.

Cijena kupovine skladišnog prostora je okvirno planirana u iznosu od 50.000 eura.

5. Nabavka kancelarijske opreme

Planirana je nabavka kancelarijske opreme u iznosu od 5.000 eura. Zbog procedure javnih nabavki očekuje se da će i ova vrsta nabavke biti realizovana u 2016. godini.

6. Nabavka radne opreme

Planirana je nabavka radne opreme (točak za mjerenje dužine, laserski daljinomjer, teleskopsko ogledalo, fotoaparata i dr.) koja se odnosi na potrebe za vršenje radnih aktivnosti u procesu odobrenja i nadzora aerodroma.

Procijenjena vrijednost nabavke je 2.500 eura.

Program rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2016. godinu

I Uvodni dio

Pravni osnov za donošenje Programa rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2016. godinu utvrđen je članom 10 stav 1 tačka 2 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Sl. list CG“, br. 30/12), kojim je propisano da Savjet Agencije donosi godišnji program rada Agencije.

a) O Agenciji

Odredbama Zakona o vazdušnom saobraćaju propisani su pravni položaj, nadležnost i organizacija Agencije za civilno vazduhoplovstvo, upravljanje i rukovođenje Agencijom, organi Agencije i njeno poslovanje.

Članom 5 Zakona o vazdušnom saobraćaju, propisano je da je Agencija nezavisno pravno lice koje vrši javna ovlašćenja u skladu sa ovim zakonom, da je osniva Vlada Crne Gore, da je samostalna u obavljanju poslova iz svoje nadležnosti i da za svoj rad odgovara Vladi. Organi Agencije su Savjet Agencije i direktor Agencije.

b) Međunarodni aspekti djelovanja Agencije

Zakonom o vazdušnom saobraćaju, članom 6 stav 1 tačka 14, propisano je da Agencija sarađuje sa organima drugih država nadležnim za civilno vazduhoplovstvo.

Međunarodne organizacije iz oblasti vazdušnog saobraćaja od posebnog značaja za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore su:

- Međunarodna organizacija civilnog vazduhoplovstva (ICAO – International Civil Aviation Organization),
- Evropska agencija za sigurnost vazdušnog saobraćaja (EASA – European Aviation Safety Agency),
- Evropska konferencija civilnog vazduhoplovstva (ECAC – European Civil Aviation Conference),
- Evropska organizacija za sigurnost vazdušne plovidbe (EUROCONTROL – European Organization for the Safety of Air Navigation).

Crna Gora je 13. marta 2007. godine postala 189. punopravna članica Međunarodne organizacije civilnog vazduhoplovstva (ICAO), specijalizovane organizacije Ujedinjenih nacija, zadužene za stalni nadzor sprovođenja ciljeva Konvencije o međunarodnom civilnom vazduhoplovstvu (*Convention on International Civil Aviation*), poznatije kao Čikaška konvencija (*Chicago Convention*).

Postavši punopravni član ICAO-a, što je predstavljalo preduslov, Crna Gora je postala i punopravni član Evropske konferencije civilnog vazduhoplovstva (ECAC) 25. juna 2008. godine. Glavni cilj ECAC-a je unaprijeđenje sigurnog, djelotvornog i kontinuiranog razvoja sistema evropskog vazdušnog saobraćaja, što se postiže kroz harmonizaciju postupaka upravljanja vazdušnim saobraćajem među državama članicama, kao i unaprijeđenjem tih postupaka između država članica i drugih zemalja u svijetu.

Crna Gora je 1. jula 2007. godine postala punopravni član EUROCONTROL-a, organizacije koja je prvenstveno zadužena za sigurnost vazdušne plovidbe. Članstvo Crne Gore i njeno puno učešće u radu upravljačkih i stručnih tijela ove evropske organizacije od velikog značaja za siguran i jednoobrazan pristup država članica, ostvaruje se na osnovu Protokola o konsolidaciji Međunarodne konvencije o saradnji u oblasti bezbjednosti (Safety) vazdušne plovidbe EUROCONTROL od 13. decembra 1960. godine sa izmjenama i dopunama (Zakon o ratifikaciji, „Sl. list SCG – Međunarodni ugovori“ br.18/2004 i 19/2004) i Multilateralnog sporazuma o rutnim naknadama (Multilateral Agreement relating to Route Charges, „Sl. list SCG – Međunarodni ugovori“ br. 4/2005).

Crna Gora je 09. juna 2006. godine potpisala Multilateralni sporazum između Evropske zajednice i njenih država članica i Republike Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Bugarske, Republike Hrvatske, bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Republike Island, Republike Crne Gore, Kraljevine Norveške, Rumunije, Republike Srbije i Misije privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu o uspostavljanju zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja (*European Common Aviation Area (ECAA) Agreement*, u daljem tekstu: ECAA Sporazum). Skupština Crne Gore ratifikovala je ovaj Sporazum 9. oktobra 2007. godine, i isti je stupio na snagu 26. oktobra 2007. godine objavljivanjem Zakona o ratifikaciji ECAA Sporazuma („Sl. list RCG“, broj 62/07 i „Sl. list CG – Međunarodni ugovori“, broj 1/11). Cilj ovog Sporazuma je stvaranje zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja koje će biti zasnovano na slobodnom pristupu tržištu i zajedničkim pravilima u oblastima sigurnosti, bezbjednosti, upravljanja vazdušnim saobraćajem i uticaja na životnu sredinu.

Evropska agencija za sigurnost u vazduhoplovstvu (EASA) je organizacija Evropske unije, sa sjedištem u Kelnu (Njemačka), nadležna za standardizaciju propisa i sertifikaciju. Osnovne djelatnosti preuzela je od Zajedničkih vazduholovnih vlasti (Joint Aviation Authorities – JAA), nakon prestanka njegovog rada 2007. godine. EASA je u međuvremenu proširila svoje nadležnosti, preuzimanjem obaveze izrade vazduhoplovnih standarda i propisa iz oblasti upravljanja vazdušnim saobraćajem (Air Traffic Management – ATM) i aerodroma, kao i vršenja nadzora nad njihovom primjenom. Uredbe koje predlaže EASA, a usvajaju evropske institucije obavezujuće su za države članice Evropske Unije, ali, u zavisnosti od vrste potpisanih aranžmana, i za ostale države. Punopravno članstvo u EASA-i, zasad ostvaruju samo države članice EU, dok za ostale evropske države postoji mogućnost aktivnog učešća u radu putem zaključivanja tzv. „Radnih aranžmana“ (*Working Arrangements*).

Crna Gora je prvi Radni aranžman sa EASA-om potpisala 7. jula 2009. godine. Osnov za ovaj aranžman predstavlja Osnovna Uredba 216/2008 (*Basic Regulation 216/2008*).

Kako je 2009. godine Osnovna Uredba 216/2008 izmijenjena i dopunjena Uredbom 1108/2009, kojom se nadležnosti EASA-e proširuju i na oblast ATM/ANS-a i aerodroma, direktor Agencije je izmijenjeni Aneks 1 Radnog Aranžmana potpisao 2. novembra 2011. godine.

Od 2011. do 2015. godine došlo je do brojnih promjena usljed kojih je EASA smatrala za neophodnim, da postojeći, sada već zastareli Radni Aranžman zamijenjen novim tekstom, koji nam je upućen u januaru 2015. godine na sugestije i komentare. Nakon konsultacija, tekst je usaglašen, i potpisan 25. februara u Kelnu od strane direktora Agencije i izvršnog direktora EASA-e.

Ovaj Radni aranžman pokriva sve aspekte uređenja sigurnosti civilnog vazduhoplovstva i zaštite životne sredine kada su u pitanju proizvodi, djelovi, uređaji, osoblje, organizacije, aerodromi, kao i upravljanje vazdušnim saobraćajem i usluge vazdušne plovidbe, u skladu sa Uredbom (EK) br. 216/2008 i njenim pravilima implementacije.

Putem ovog Radnog aranžmana, EASA pruža pomoć Agenciji za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore u sprovođenju odredbi ECAA Sporazuma relevantnih za sigurnost vazdušnog saobraćaja.

Takođe, u Kelnu je 15. maja 2012. godine sa EASA-om potpisan i Radni aranžman o sigurnosnim pregledima stranih vazduhoplova na platformi (*SAFA Working Arrangement*), koji se odnosi na obaveznu prikupljanja i razmjene informacija u odnosu na sigurnost vazduhoplova koji koriste

aerodrome EU, aerodrome država koje nijesu članice EU ali učestvuju u ovom programu, i aerodrome u Crnoj Gori.

II Poslovi iz nadležnosti Agencije za civilno vazduhoplovstvo

Nadležnost Agencije za civilno vazduhoplovstvo propisana je odredbama Zakona o vazdušnom saobraćaju i podzakonskim aktima donešenim na osnovu ovog zakona, kao i odredbama Zakona o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko-pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju („Sl. list CG”, br. 18/11 i 46/14).

Zakonom o vazdušnom saobraćaju Agenciji je prenešeno vršenje javnih ovlašćenja u oblasti vazdušnog saobraćaja, od kojih su najznačajnija sljedeća: izdavanje certifikata i uvjerenja vazduhoplovnim subjektima o ispunjavanju uslova za obavljanje određene djelatnosti iz oblasti vazdušnog saobraćaja, izdavanje dozvola vazduhoplovnom osoblju, vršenje inspekcijskog nadzora nad sprovođenjem zakona i zaključenih međunarodnih ugovora, donošenja akata u skladu sa zakonom i akata radi sprovođenja ECAA sporazuma, drugih zaključenih međunarodnih ugovora, međunarodnih standarda i preporučene prakse iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, a naročito standarda, procedura i preporučene prakse ICAO-a, ECAC-a, EASA-e i EUROCONTROL-a, koji se, uz prethodnu saglasnost Ministarstva saobraćaja i pomorstva (u daljem tekstu: Ministarstvo), objavljuju u "Službenom listu Crne Gore".

Nadležnost Agencije je utvrđena odredbom člana 6 stav 1 Zakona o vazdušnom saobraćaju, kojom je propisano da Agencija:

1. izdaje certifikat vazdušnog operatora i operativnu licencu,
2. izdaje uvjerenje o tipu vazduhoplova, uvjerenje o plovidbenosti vazduhoplova, potvrdu o provjeri plovidbenosti vazduhoplova, potvrdu o registraciji,
3. izdaje uvjerenje o ispunjavanju uslova pravnom licu za održavanje vazduhoplova,
4. izdaje uvjerenje o ispunjavanju uslova pravnom licu za stručno osposobljavanje vazduhoplovnog osoblja,
5. izdaje certifikat i odobrenje za upotrebu civilnog aerodroma,
6. izdaje uvjerenje o ispunjavanju uslova pravnom licu za obezbjeđivanje kontinuirane plovidbenosti vazduhoplova,
7. izdaje dozvole i ovlašćenja civilnom vazduhoplovnom osoblju,
8. priprema stručne osnove za izradu programa, planova, podzakonskih akata koje donose Vlada i organ državne uprave nadležan za poslove saobraćaja,
9. donosi opšte akte u skladu sa ovim zakonom i akte radi sprovođenja ECAA sporazuma, drugih zaključenih međunarodnih ugovora, međunarodnih standarda i preporučene prakse iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, a naročito standarda, procedura i preporučene prakse ICAO-a, ECAC-a, EASA-e i EUROCONTROL-a, uz saglasnost Ministarstva,
10. donosi akte kojima se nalaže preduzimanje mjera radi uspostavljanja sigurnosti funkcionalnog sistema u cilju zaštite sigurnosti vazdušnog saobraćaja,
11. vodi registre i evidencije u skladu sa ovim zakonom,
12. vrši inspekcijski nadzor nad sprovođenjem ovog zakona i zaključenim međunarodnim ugovorima,
13. vrši kontinuirani nadzor ispunjenosti uslova u skladu sa ovim zakonom,
14. sarađuje sa organima drugih država nadležnim za civilno vazduhoplovstvo,
15. vrši i druge poslove u skladu sa ovim zakonom i Statutom Agencije.

Istim članom propisano je da je Agencija Nacionalni nadzorni organ (*National Supervisory Authority – NSA*) koji obavlja poslove koji se odnose na: utvrđivanje ispunjenosti uslova za pružanje usluga

vazdušne plovidbe, izdavanje certifikata pružaocu usluga u vazdušnoj plovidbi, kontinuirani nadzor nad pružanjem usluga u vazdušnoj plovidbi i nadzor nad upravljanjem vazdušnim saobraćajem.

Jedno od najznačajnijih javnih ovlašćenja, koje je prenešeno Agenciji, je obavljanje poslova inspekcijskog nadzora nad sprovođenjem Zakona o vazdušnom saobraćaju i propisa donesenih na osnovu ovog zakona, kao i zaključenih međunarodnih ugovora koji obavezuju Crnu Goru, a koji se odnose na: vazduhoplov i vazduhoplovnju komponentu, vazdušni saobraćaj, pružanje vazduhoplovnih usluga i pravila letenja, kao i aerodromske letne informacije, aerodrome i aerodromske usluge, letilišta, vazduhoplovno osoblje, pomoćno vazduhoplovno i drugo stručno osoblje, ispravnost i rad tehničkih sredstava i objekata vazdušne plovidbe.

Inspekcijski poslovi koji obuhvataju ovlašćenja za obavljanje pregleda, izricanje ograničenja i zabrana, nalažanje upravnih mjera, izdavanje prekršajnog naloga, podnošenje zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka, kao i preduzimanje drugih mjera propisanih Zakonom o inspekcijskom nadzoru („Sl. list RCG“, broj 39/03 i „Sl. list CG“, br. 76/09, 57/11, 18/14 i 11/15) i Zakonom o prekršajima („Sl. list CG“, br. 01/11, 06/11, 39/11 i 32/14)) i u 2016. godini će predstavljati jedan od prioriteta u radu, imajući u vidu da inspekcijski nadzor značajno doprinosi zaštiti dostignutog nivoa sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori, kao i njegovom daljem unaprijeđenju.

Naime, članom 6 stav 1 tačka 12 i članom 151 stav 2 Zakona o vazdušnom saobraćaju propisano je da poslove inspekcijskog nadzora nad sprovođenjem ovog zakona i propisa donešenih na osnovu ovog zakona vrši Agencija za civilno vazduhoplovstvo preko inspektora za vazdušni saobraćaj, u skladu sa ovim zakonom i zakonom kojim se uređuje inspekcijski nadzor.

Dodatno, Agenciji je propisano ovlašćenje da može da odobri, najduže na šest mjeseci, izuzeće od obaveze ispunjenja određenog administrativnog i drugog zahtjeva, ukoliko utvrdi da je vazduhoplovni subjekt na drugi način obezbijedio isti nivo sigurnosti vazdušnog saobraćaja koji se postiže primjenom tog zahtjeva.

Ovlašćeni inspektori Agencije su pripremili plan vršenja inspekcijskog nadzora za 2016. godinu, koji, zajedno sa planiranom dinamikom vršenja periodičnog kontinuiranog nadzora koji se sprovodi radi utvrđivanja kontinuirane ispunjenosti uslova na osnovu kojih je izdat certifikat tokom čitavog perioda njegovog važenja nad radom vazduhoplovnih subjekata, predstavlja sastavni dio Plana inspekcijskih i kontinuiranih nadzora vazduhoplovnih subjekata za 2016. godinu.

Odredbama Zakona o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko-pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju („Sl. list CG“, br. 18/11 i 46/14) takođe je utvrđena nadležnost nadležnost Agencije. Ovim zakonom propisano je da Agencija vrši nadzor nad primjenom odredaba ovog zakona, koje se odnose na prava lica sa invaliditetom ili lica smanjene pokretljivosti, kao i da je, po prigovoru putnika, u slučaju uskraćivanja ukrcaja, otkazivanja ili dužeg kašnjenja leta, odnosno lica sa invaliditetom ili lica smanjene pokretljivosti, nadležna za mirno rješavanje sporova između putnika i vazdušnog prevoznika, odnosno lica sa invaliditetom ili lica smanjene pokretljivosti sa vazdušnim prevoznikom i operatorom aerodroma.

Prioritet u radu Agencije u 2016. godini je vršenje poslova iz nadležnosti Agencije koji su utvrđeni Zakonom o vazdušnom saobraćaju, podzakonskim propisima Ministarstva i aktima Agencije donešenim na osnovu ovog zakona, Zakona o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko-pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju kao i ECAA Sporazumom.

III Programske aktivnosti Agencije

Imajući u vidu nadležnosti Agencije propisane članom 6 Zakona o vazdušnom saobraćaju, kao i ostale zakonom i podzakonskim aktima utvrđene obaveze, programske aktivnosti Agencije u 2016. godini biće prevashodno usmjerene na:

a) Izvršavanje obaveza i aktivnosti utvrđenih zakonom, podzakonskim aktima i drugim dokumentima koji regulišu oblast civilnog vazduhoplovstva, a posebno onih koje se odnose na sigurnost i bezbjednost vazdušnog saobraćaja

Prioritetne programske aktivnosti Agencije u 2016. godini, u nastavku dokumenta razvrstane su po sektorima i drugim unutrašnjim organizacionim jedinicama.

U okviru **Sektora za vazduhoplovne usluge u vazdušnom prostoru** prioritetne planirane aktivnosti u 2016. godini su:

- Vršenje redovnog i vanrednog nadzora nad pružanjem usluga u vazdušnoj plovidbi i funkcija,
- Vršenje nadzora nad obukom i ispitima za kontrolore letenja,
- Vršenje nadzora nad pružanjem usluge kalibraže zemaljskih radionavigacionih sredstava (ZRNS),
- Vršenje redovnog nadzora nad aktivnostima sa Spasilačko-koordinacionim centrom (RCC) i Upravom pomorske sigurnosti,
- Učešće u zajedničkim timovima za nadzor nad pružaocem usluga u vazdušnoj plovidbi i drugim vazduhoplovnim subjektima,
- Vršenje nadzora nad primjenom mjera uzrokovanih izmjenom pojedinih dijelova obrasca plana leta,
- Redovno ažuriranje certifikacione dokumentacije pružaoca usluga u vazdušnoj plovidbi,
- Redovno održavanje i vođenje ustanovljenih registara za potrebe nadzora,
- Izrada programa i plana godišnjih provjera za ATM/ANS, uz njihovo usaglašavanje sa Direktoratom civilnog vazduhoplovstva Republike Srbije (DCV),
- Nadzor nad sprovođenjem primjene Pravilnika o letenju vazduhoplova,
- Nadzor nad sprovođenjem pravila implementacije za interoperabilnost,
- Uspostavljanje nadzora nad kvalitetom navigacionih postupaka,
- Priprema stručnih osnova za donošenje novih, kao i priprema izmjena i dopuna postojećih vazduhoplovnih propisa u skladu sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju,
- Razmatranje stručnih osnova za izmjenu Zakona o vazdušnom saobraćaju,
- Transponovanje evropskih propisa iz oblasti ATM/ANS u skladu sa usvojenim Akcionim planom,
- Izrada normativno-pravnog uređenja ATFCM oblasti u kontroli letenja i na aerodromima,
- Izrada stručnih osnova za donošenje pravila i propisa za ASM oblast,
- Revizija i unapređenje izbora i graničnih vrednosti sigurnosnih indikatora za oblast ATM/ANS,
- Izrada Pravilnika o uslugama vazduhoplovne meteorologije, načinu pripremanja i pribavljanja meteoroloških informacija i načinu slanja meteo informacija,
- Izrada Pravilnika o uspostavljanju pravila i postupaka u vezi uvođenja operativnih ograničenja vezanih za buku vazduhoplova na vazdušnim lukama na teritoriji Crne Gore,
- Utvrđivanje regulatornih zahtjeva za certifikaciju pružaoca usluga letnih informacija na letilištima i aerodromima (*Aerodrome Flight Information Service – AFIS*),

- Utvrđivanje standarda i procedura za obuku pomoćnog vazduhoplovnog osoblja koje obavlja poslove održavanja i nadziranja rada ispravnosti vazduhoplovno tehničkih uređaja i sistema kontrole letenja pružalaca usluga u vazdušnoj plovidbi (*Air Traffic Safety Electronics Personnel – ATSEP*),
- Uspostavljanje nacionalnih standarda za korišćenje Data Link-a,
- Utvrđivanje nacionalnih standarda za korišćenje automatskog zavisnog nadzora-emitovanje (*Automatic Dependent Surveillance-Broadcast – ADS-B*),
- Utvrđivanje regulatornih zahtjeva za izradu navigacionih postupaka,
- Utvrđivanje regulatornih zahtjeva o pružanju usluga kontrole letenja,
- Utvrđivanje regulatornih zahtjeva o zaštitnim pojasevima oko zemaljskih radionavigacionih uređaja kontrole letenja u Crnoj Gori,
- Izrada instrukcija, lista usaglašenosti i uputstava za primjenu podzakonskih akata,
- Utvrđivanje Protokola o interoperabilnosti,
- Redovne aktivnosti na procjenjivanju prihvatanja promjena u funkcionalnom sistemu pružaoca usluga u vazdušnoj plovidbi,
- Ažuriranje priručnika Sektora i njemu pripadajućih dokumenata,
- Ažuriranje Plana implementacije PBN-a u crnogorskom vazdušnom prostoru,
- Izrada godišnjeg izvještaja o izvršenom nadzoru nad pružaocem usluga u vazdušnoj plovidbi,
- Izdavanje saglasnosti na izgradnju objekata u blizini aerodroma,
- Primjena Memoranduma o razumijevanju između ACV i DCV,
- Očekivane aktivnosti na sprovođenju mjera ustanovljenih akcionim planom po osnovu Memoranduma o razumijevanju o inicijativi za formiranje budućeg funkcionalnog bloka vazdušnog prostora (*Functional Airspace Block – FAB*),
- Pospješivanje saradnje u okviru ISIS II programa,
- Aktivnosti u pogledu podsticanja regionalne saradnje, kroz implementaciju Regionalnog programa za vazdušni transport, a posebno Inicijative za zajedničku oblast pružanja usluga – JSPA), kao i aktivna saradnja na projektima unutar JSPA),
- Uspostavljanje saradnje se vazduhoplovnim vlastima zemalja u regionu u cilju saradnje i razmjene iskustava u Traganju i spašavanju (*Search and Rescue – SAR*),
- Obavljanje redovnih aktivnosti na održavanju baze podataka i postupaka vezanih za sistem izvještavanja o događajima u okviru Sektora,
- Izrada polugodišnjih izvještaja o događajima (*Annual Summary Template – AST*) i njihovo redovno dostavljanje Evropskoj komisiji,
- Stalne procjene mogućih nesigurnih okolnosti u vazdušnom prostoru uz procjene rizika i nalažanje mjera za njihovo otklanjanje,
- Utvrđivanje „legacy“ sistema s aspekta interoperabilnosti,
- Izrada detaljnog pregleda sledljivosti sigurnosne dokumentacije za tehničke sisteme,
- Praćenje Data link aktivnosti u Evropi u sklopu EDLS projekta,

- Koordinacija sa Odjeljenjem za aerodrome i SMATSA doo prilikom razmatranja zahtjeva za izgradnju objekata u blizini aerodroma,
- Saradnja na Izradi Programa obuke službe traganja i spasavanja u Crnoj Gori,
- Ažuriranje Akcionog plana za smanjenja emisije CO₂,
- Implementacija softvera za evidenciju i analizu događaja u civilnom vazduhoplovstvu (ECCAIRS),
- Aktivnosti na realizaciji primjene satelitske navigacije u civilnom vazduhoplovstvu i na pospješivanju navigacione uređenosti aerodroma (BEYOND i CaBiAvi projekti),
- Izrada modela za planiranje nadzora ANS sektora prema rizicima,
- Učešće u procesu pripreme za primjenu odredbi Uredbe 390/2013 za uspostavljanje Šeme efikasnosti u procesu pružanja usluga u vazdušnoj plovidbi i usluga mrežnih funkcija i Uredbe 391/2013 za uspostavljanje jedinstvene šeme obračuna naknada za usluge u vazdušnoj plovidbi (Performance Scheme),
- Definisanje neophodnih uslova za implementaciju zahtjeva Pravilnika o kvalitetu vazduhoplovnih podataka i vazduhoplovnih informacija i obavljanje pripremnih aktivnosti (izvori podataka, zahtjevi za kvalitet podataka, sporazum o nivou usluga između ACV i AIS-SMATSA, itd.),
- Razvoj pokazne vježbe za SAR,
- Sprovođenje SAR napredne obuke za SAR nadzornike,
- Razvoj unutrašnjih kapaciteta i razvijanje internih procesa za primjenu navigacionih postupaka zasnovanih na satelitskoj navigaciji,
- Stručno usavršavanje i obnavljanje znanja zaposlenih,
- Identifikacija razlika u odnosu na ICAO standarde i preporučene prakse,
- Otklanjanje neusaglašenosti utvrđenih tokom EASA provjere,
- Otklanjanje neusaglašenosti utvrđenih tokom ICAO USOAP međunarodne provjere,
- Aktivna saradnja sa Agencijom za zaštitu životne sredine po pitanju smanjenja emisije CO₂ i uvođenja vazduhoplovstva u EU ETS,
- Izrada izvještaja „Lokalna implementacija Jedinstvenog neba“ (LSSIP).

Strateški programski zadaci u Sektoru za vazduhoplovne usluge u vazdušnom prostoru obuhvataju:

- Unaprijeđenje nadzorne komponente u crnogorskom vazdušnom prostoru korišćenjem Multilateracije (*Multilateration – MLAT*), uvođenjem ADS-B i drugih izvora radarskih podataka,
- Inicijativa za rješavanje problema navigacije u blizini Aerodroma Tivat (problem lokalajzera i uticaja gradnje u ovoj zoni na njegov rad) i Aerodroma Podgorica,
- ADS-B – procjena izvodljivosti i izrada preliminarne Studije slučaja (Safety Case),
- Praćenje primjene mjera Plana implementacije PBN-a u Crnoj Gori,
- Praćenje i procjena vrijednosti sigurnosnih indikatora iz oblasti upravljanja vazdušnim saobraćajem (*Air Traffic Management – ATM*),
- Plan implementacije data link-a i korišćenja Evropskog geostacionarnog navigacionog sistema za augmentaciju (*European Geostationary Navigation Overlay Service – EGNOS*) u našem vazdušnom prostoru,

- Unaprijeđenje postojećeg nivoa znanja zaposlenih iz oblasti sigurnosti.

U okviru **Sektora za sigurnost vazdušnog saobraćaja**, kao prioritetna aktivnost, planirano je obavljanje poslova kontinuiranog nadzora nad radom vazduhoplovnih subjekata radi utvrđivanja da su uslovi na osnovu kojih je Agencija izdala sertifikat, uvjerenje, potvrdu, licencu ili drugi akt, ispunjeni tokom čitavog perioda njihovog važenja, kao i obavljanje poslova inspekcijskih nadzora koji su, Zakonom o vazdušnom saobraćaju, prenešeni u nadležnost Agencije, kao dio javnih ovlašćenja.

Pored poslova stručnog nadzora, u ovom Sektoru obavljaće se poslovi koji se odnose na utvrđivanje osposobljenosti za obavljanje djelatnosti u vazdušnom saobraćaju, obezbjeđenje ispunjavanja uslova za sigurnu upotrebu vazduhoplova, vazduhoplovnih uređaja, aerodroma, uslova koje mora ispunjavati vazduhoplovno osoblje, donošenje programa obuka za vazduhoplovno osoblje, utvrđivanje osposobljenosti centara za obuku vazduhoplovnog osoblja, provjeravanje stručne obučenosti vazduhoplovnog osoblja, pripremne i kontrolne aktivnosti u procedurama za donošenje pojedinačnih akata iz ove oblasti (dozvola, sertifikata, saglasnosti, odobrenja, potvrda i dr.), priprema za donošenje i izrada stručnih osnova za donošenje vazduhoplovnih propisa u skladu sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju, zaključenim međunarodnim ugovorima, propisima Evropske unije i pravilima i standardima koji se odnose na sigurnost i bezbjednost u vazdušnom saobraćaju.

U toku 2016. godine, poslovi kojima će biti dat poseban akcenat su:

- Certifikacija dva međunarodna aerodroma – Aerodroma Podgorica i Aerodroma Tivat, pri čemu će se posebna pažnja obratiti na procjenu i davanje saglasnosti u pogledu sigurnosnih procjena koja će imati za cilj da opravdaju izuzeća od propisanih standarda. U procesu certifikacije će, zbog specifičnosti određenih poslova, moguće je da će biti potrebno dodatno angažovanje eksternih eksperata specijalizovanih za te poslove,
- Izdavanje Uvjerenja o plovidbenosti, potvrda o provjeri plovidbenosti i odobrenje Programa održavanja, kako za vazduhoplove koji su već u Registru civilnih vazduhoplova tako i za vazduhoplove koji se očekuju da budu upisani u ovaj registar,
- Izvršenje inspekcija vazduhoplova shodno Planu pregleda vazduhoplova za 2016. godinu – ACAM Planu,
- Praćenje implementacije regulatornih zahtjeva u pogledu nosilaca AOC-a naročito u oblasti upravljanja (*management-a*) i novih regulatornih zahtjeva u oblasti ograničenja vremena leta, kod operatora Montenegro Airlines i Airways Montenegro,
- Praćenje implementacije izmjena i dopuna regulatornih zahtjeva u oblasti licenciranja letačkog osoblja i organizacija za obuku,
- Implementacija novih regulatornih okvira u oblasti generalne avijacije,
- Implementacija novih regulatornih zahtjeva u pogledu pružaoca usluga zemaljskog opsluživanja inteziviranje rada odbora korisnika aerodroma,
- Donošenje i implementacija regulatornih okvira u oblasti operacija bespilotnih vazduhoplova i vazduhoplovnih modela,
- Stalni rad na korekciji ICAO USOAP nalaza, i istovremeno na identifikaciji razlika u odnosu na ICAO standarde,
- Procjena ICAO državnih pisama (ICAO State Letters) i formiranje predloga aktivnosti u odnosu na ova dokumenta,
- Izdavanja Odobrenja za upotrebu heliodroma,
- Redovni nadzor odobrenih organizacija za održavanje Part 145 – za Montenegro Airlines i MUP,

- Nadzor odobrenih organizacija za obezbjeđenje kontinuirane plovidbenosti – Montenegro Airlines, Airways Montenegro i MUP,
- Izdavanje Odobrenje za upotrebu letilištima u Nikšiću, Beranama, i „Ćemovsko polje“ (na Starom Aerodromu), shodno novim regulatornim zahtjevima,
- Donošenje rješenja o odobrenju vanaerodromskog slijetanja i polijetanja, shodno Pravilniku o vanaerodromskom slijetanju i polijetanju (VASP),
- Produženje i izdavanje dozvola i ovlaštenja letačkog osoblja, kao i osoblja za održavanje vazduhoplova,
- Nadzor prihvaćenih organizacija na teritoriji Republike Srbije,
- Odobrenje inicijalnog izdanja i promjena Priručnika i tehničke dokumentacije,
- Obavljanje inspekcija na platformi, avionu i inspekcija u letu (SAFA + SANA) shodno Planu SAFA/SANA inspekcija za 2016. godinu i shodno Planu inspekcijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2016. godinu,
- Nadzor „Ispitivača u letu“ (*Flight examiner*),
- Izdavanje Odobrenje Centru za obuku aerodromskog osoblja na aerodromu, shodno regulatornim zahtjevima,
- Realizacija obuka iz oblasti nove regulative, obuka obnavljanja znanja i nedostajuće specijalističke obuke,
- Realizacija ispita za letačko osoblje, odnosno za pilote aviona i helikoptera,
- Davanje saglasnosti za izgradnju i postavljanje novih vazduhoplovnih prepreka kao i proces procjene i objavljivanja postojećih vazduhoplovnih prepreka,
- Organizacija radionica sa ciljem daljeg produbljivanja znanja vazduhoplovnih subjekta i lica u oblasti regulatornih zahtjeva naročito u pogledu postojanja i funkcionisanja Sistema upravljanja sigurnošću (*Safety Management System – SMS*) i Sistema za praćenje usklađenosti (*Compliance Monitoring System – CMS*),
- Organizacija radionice sa pilotima paraglajdera u cilju promocije sigurnosti,
- Priprema stručnih osnova za donošenje novih, kao i priprema izmjena i dopuna postojećih vazduhoplovnih propisa u skladu sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju,
- Razmatranje stručnih osnova za izmjenu Zakona o vazdušnom saobraćaju,
- Obavljanje aktivnosti u cilju implementacije softvera Sistema upravljanja dokumentima (*Document Management System – DMS*),
- Implementacija Nacionalnog programa sigurnosti vazdušnog saobraćaja i Nacionalnog plana sigurnosti,
- Priprema, objavljivanje i revizije Sigurnosnih naloga (*Safety Orders*), Sigurnosnih informacija (*Safety Information*) i Alternativnih načina usaglašavanja (*AltMOC*) tamo gdje se smatra potrebnim,
- Upotreba EASA portala (*EASA Learning Gateway – ELG*) u svrhu provjere znanja stručnog osoblja Agencije,
- Implementacija Evropske baze pitanja (*ECQB*) u oblasti licenciranja letačkog osoblja,
- Obavljanje aktivnosti prevođenja i priprema za objavljivanje novih evropskih regulatornih zahtjeva koji se planiraju objaviti u 2016. godini,

- Razvoj sistema koji bi nadzorničke aktivnosti prioritetizovao shodno procjenjenom riziku,
- Razmatranje sistema internih autorizacija nadzornika i donošenje novih nadzorničkih autorizacija koje će uvažavati kako nove regulatorne zahtjeve tako znanja i vještine nadzornika usvojene u proteklom periodu,
- Saradnja sa Institutom za standardizaciju u pogledu objavljivanja nedostajućih vazduhoplovnih standarda.

Kada je u pitanju rad **Referata za utvrđivanje uzroka ugrožavanja sigurnosti vazduhoplova, nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova**, treba podsjetiti da je, u skladu sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju, odlukom Vlade osnovana Nacionalna komisija za istraživanje nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova, kao nezavisno tijelo. Takvo rješenje podrazumjevalo je izmještanje tih aktivnosti van Agencije, a istovremeno zadržavanje aktivnosti koje se odnosi na istraživanje, analizu i praćenje nezgoda, kao i vođenje evidencije o tim događajima unutar Agencije. Odlukom Vlade, od 11. decembra 2014. godine, osnovana je Nacionalna komisija za istraživanje nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova, vanrednih događaja koji ugrožavaju bezbjednost željezničkog saobraćaja i pomorskih nezgoda i nesreća, sa sjedištem u Podgorici.

U namjeri da definišu pojedinačne i zajedničke aktivnosti u slučaju događaja koji ugrožavaju sigurnost, nezgoda, ozbiljnih nezgoda ili nesreća vazduhoplova, Nacionalna komisija za istraživanje nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova, vanrednih događaja koji ugrožavaju bezbjednost željezničkog saobraćaja i pomorskih nezgoda i nesreća i Agencija su potpisale Sporazum o saradnji 17. septembra 2015. godine.

Aktivnosti Agencije u pogledu unaprijeđenja dostignutog nivoa sigurnosti značajno su obilježile postojeće funkcije Menadžera Sistema upravljanja sigurnošću (*Safety Manager*), zajedno sa tijelima – Odbor za analizu sigurnosti (*Safety Review Board – SRB*) i Grupa za sigurnosne procjene (*Safety Risk Group – SRG*), kao i Menadžera sistema za praćenje usklađenosti (*Compliance Monitoring Manager*), koji su značajno doprinijeli kvalitetu rada Agencije.

Redovne aktivnosti **Menadžera sistema upravljanja sigurnošću** u 2016. godini su sljedeće:

- Stručna podrška praćenju implementacije i unaprijeđenje Nacionalnog programa sigurnosti vazdušnog saobraćaja (*State Safety Programme – SSP*) i Nacionalnog plana sigurnosti vazdušnog saobraćaja (*State Safety Plan – SSP*),
- Pružanje stručne podrške Nacionalnom odboru za upravljanje sigurnošću u vazdušnom saobraćaju,
- Učestvovanje u postupku utvrđivanja nacionalnih ciljeva sigurnosti u vazdušnom saobraćaju,
- Obavljanje stručnih poslova vezanih za kvalitet izvještavanja o događajima koji ugrožavaju sigurnost,
- Prikupljanje i arhiviranje izvještaja u internoj bazi Agencije,
- Analiziranje i praćenje implementacije korektivnih i preventivnih mjera koje donosi Agencija iz oblasti sigurnosti,
- Praćenje statističkih trendova sigurnosti i pripremanje periodičnih izvještaja o stanju sigurnosti u vazdušnom saobraćaju,
- Obavljanje poslova vezanih za organizaciju i pripremu sastanaka SRB-a i praćenje implementacije utvrđenih zaključaka i mjera,
- Učestvovanje u radu SRG-a,
- Učestvovanje u postupku procjene rizika po pitanjima vezanim za sigurnost letenja,

- Ažuriranje priručnika iz svoje oblasti djelovanja – *Safety Risk Management Manual*,
- Predlaganje internih procedura (radnih postupaka) za rad Referata, kao i staranje o njihovoj pravilnoj i blagovremenoj implementaciji,
- Praćenje i procjena međunarodnih standarda i preporučene prakse, kao i praćenje primjene nacionalnih propisa i, s tim u vezi, predlaganje i učestvovanje u usklađivanju nacionalnih propisa sa međunarodnim propisima, iz svog djelokruga rada,
- Procjenjivanje potreba i predlaganje školovanja zaposlenih u oblasti SMS-a i SSP-a.

Pored redovnih aktivnosti koje se obavljaju kroz Sistem upravljanja sigurnosnim rizicima vazdušnog saobraćaja u Agenciji za 2016. godinu predviđene su i sljedeće aktivnosti Menadžera sistema upravljanja sigurnošću:

- Transponovanje Uredbe 376/2014 (Uredba o prijavljivanju događaja) u nacionalni pravni sistem, njena implementacija, i u tom pogledu održavanje radionica sa vazduhoplovnim subjektima radi predočavanja obaveza proisteklih iz navedene regulative i promocije prijavljivanja događaja od značaja za sigurnost vazdušnog saobraćaja,
- Upravljanje elektronskom bazom podataka o događajima od značaja za sigurnost vazduhoplova (sistem ECCAIRS),
- Ažuriranje i praćenje implementacije Nacionalnog programa sigurnosti (*State Safety Programme – SSP*)
- Ažuriranje i praćenje implementacije Nacionalnog plana sigurnosti (*State Safety plan – SSp*) za period 2015 – 2018,
- Praćenje i promocija mjera implementacije odredbi SSP-a i u tom pogledu organizovanje radionica iz oblasti: Promocija Sigurnosne kulture (*Safety Culture*) i principa “*Just Culture*”,
- Izrada i implementacija akcionih planova proisteklih iz odredbi SSp-a,
- Distribucija upitnika za mjerenja efikasnosti implementiranih SMS-ova kod subjekata i analiza dobijenih rezultata u cilju tačnog određivanja nivoa implementacije i efektivnosti SMS kod svakog od subjekata koji su predmet nadzora Agencije po ovom pitanju;
- Aktivnosti koje se odnose na planiranje, organizovanje, vođenje i praćenje realizacije mjera predloženih „Izveštajem o sigurnosti vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori za 2014. godinu”,
- Izrada „Izveštaja sigurnosti vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori za 2015. godinu”,
- Upoznavanje zaposlenih u Agenciji sa Priručnikom za upravljanje sigurnosnim rizicima u Agenciji (*Safety Risk Management Manual – SRMM*),
- Kontinuirano praćenje i podizanje nivoa sigurnosne kulture kod zaposlenih u Agenciji.

Redovne aktivnosti **Menadžera sistema za praćenje usklađenosti** u 2016. godini su sljedeće:

- Procjena kvaliteta rada i procesa rada Agencije kroz interne nadzore, odnosno usaglašenost aktivnosti Agencije u odnosu na regulatorne zahtjeve, međunarodne standarde, interne akte, procedure i dopise,
- Analiza i ocjena tehničkih aspekata pojedinačnih akata Agencija u cilju provjere usaglašenosti sa propisima i kao sa aspekta adekvatnosti i podobnosti mjera koje je donijela Agencija u odnosu na konkretna pitanja i probleme,
- Upravljanje i unaprijeđenje internog sistema praćenja usaglašenosti obavljanja poslova sa propisanim zahtjevima, naročito u oblasti obuke kontrolora letenja iz domena ANS sektora, a koji stupaju na snagu 2016. godine,

- Kontinuirano praćenje usklađenosti internih procesa izrade predloga akata u Agenciji koja se predlažu direktoru za slanje eksternim subjektima, kroz evidentiranje saglasnosti, u cilju potvrde da su predlozi akata urađeni u skladu zakonskim i podzakonskim aktima i utvrđenim procedurama,
- Praćenje i procjena efikasnosti i blagovremenosti realizacije korektivnih mjera, koje se preduzimaju nakon eksternih nadzora,
- Praćenje i procjena efikasnosti i blagovremenosti realizacije korektivnih mjera utvrđenih u prethodno obavljenim internim nadzorima,
- Usaglašavanje sadržaja korektivnih mjera i rokova za njihovu realizaciju sa nosiocima aktivnosti korektivnih mjera,
- Publikovanje Priručnika za upravljanje radom Agencije i izrada i ažuriranje internih procedura Agencije iz djelokruga rada (*Compliance Monitoring Manual* i sl.), uz usaglašavanje svih internih priručnika u odnosu na prihvaćene standarde,
- Izrada godišnjeg Plana inspekcijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2016. godinu sa uključenom metrikom utroška radnih sati nadzornika i inspektora,
- Izrada periodičnih izvještaja o realizaciji Plana inspekcijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za 2016. godinu,
- Učešće u pojedinim inspektorskim / nadzorničkim aktivnostima u funkciji praćenja usklađenosti njihovog rada sa implementacionim pravilima i internim aktima Agencije,
- Učešće u aktivnostima u vezi sa implementaciom PBN koncepta na Aerodromu Tivat u funkciji focal-pointa za saradnje sa EUROCONTROL-om po ovom konkretnom pitanju.

U okviru **Odjeljenja za bezbjednost vazdušnog saobraćaja** za 2016. godinu planirano je sljedeće:

- Implementacija projekta Jedna bezbjednosna kontrola („One Stop Security“), čija se primjena očekuje od 01.03.2016. godine, i koordinacija aktivnosti sa Evropskom komisijom po pitanjima nadzora i razmjene podataka u slučaju eventualnih nedostataka,
- Priprema stručnih osnova za izmjenu nacionalne regulative iz oblasti bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva, u zavisnosti od promjena relevantne EU regulative i početka primjene ugovora sa Evropskom Unijom o režimu Jedne bezbjednosne kontrole,
- Odobranje nove opreme za kontrolu putnika i tereta i pošte,
- Praćenje i analiza prijetnji po male aerodrome, uključujući i procjenu rizika za ove aerodrome, u skladu sa novom metodologijom ECAC-a,
- Kontinuirano sprovođenje inspekcija prema svim subjektima civilnog vazduhoplovstva (operator aerodroma, pružalac usluge u vazdušnoj plovidbi, katering kompanije, operatori vazduhoplova), u skladu sa Planom inspekcijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za 2016. godinu,
- Nastavak edukacije osoblja kroz stručna usavršavanja, uključujući i usavršavanje u pojedinim specijalizovanim oblastima bezbjednosti,
- Kontinuirano vršenje nadzora nad procesom obuke iz bezbjednosti koja će se sprovoditi u 2016. godini u Školskom centru AD „Aerodromi CG“ i Školskom centru „Montenegro Airlines“,
- Sprovođenje certifikacije KD kontrolora putnika i ručnog prtljaga, odvojenog prtljaga, tereta i zaliha, kao i pregleda vozila,

- Sprovođenje tajnih testova nad subjektima u civilnom vazduhoplovstvu, u skladu sa godišnjim planom testiranja,
- Razmatranje i odobravanje programa bezbjednosti pojedinih subjekata (aerodromski operator, operatori vazduhoplova i katering kompanije),
- Odobravanje liste ovlašćenih agencija i/ili poznatih pošiljalaca, u skladu sa eventualnim zahtjevima, kao i vršenje nadzora nad njihovim radom,
- Kontinuirano praćenje i vršenje procjene rizika, odnosno prijetnji po bezbjednost u vazdušnom saobraćaju,
- Analiziranje rezultata internih inspekcija i testova svih subjekata u vazdušnom saobraćaju koji ih sprovode,
- Analiziranje rezultata dobijenih inspekcijama, kontrolnim posjetama i testovima, i preduzimanje odgovarajućih aktivnosti u skladu sa dobijenim rezultatima,
- Kontinuirana komunikacija sa međunarodnim organizacijama koja se bave pitanjima bezbjednosti, posebno sa ECAC-om i ICAO-om,
- Saradnja sa drugim nadzornim tijelima iz oblasti bezbjednosti iz regiona, u cilju razmjene iskustava.

Referat za vazduhoplovnu medicinu ima sljedeće planirane aktivnosti za 2016. godinu:

- Praćenje najnovijih propisa EU, posebno u smislu usklađivanja sa novom Uredbom Komisije br. 2015/340 (ATCO Regulation) kojom se utvrđuju tehnički zahtjevi i administrativne procedure u vezi sa kontrolorima letenja, a koja će biti objavljena u "Sl. listu CG" najkasnije početkom 2016. godine, sa odloženom primjenom od decembra 2016. godine, što je slučaj sa većinom evropskih zemalja,
- Obavješćavanje vazduhoplovnih subjekata o novoj regulativi i novim zahtjevima, sa davanjem uputstava i mišljenja oko tumačenja regulative,
- Edukacija Ovlašćenih doktora, vazduhoplovno-medicinskih ispitivača za vršenje vazduhoplovno medicinskih pregleda (*Aviation Medical Examiner – AME*) i ostalog stručnog osoblja koje učestvuje u procesu donošenja ocjene zdravstvene sposobnosti vazduhoplovnog osoblja, neophodne za donošenje odluke o zdravstvenoj sposobnosti kontrolora letenja,
- Izrada novih i dopuna starih procedura za rad Referata za vazduhoplovnu medicinu, po objavljivanju nove regulative, kako bi se rad Referata uskladio sa novim regulatornim okvirom,
- Kontinuirani nadzor nad radom Vazduhoplovno medicinskog centra (*Aviation Medical Center – AeMC*) i ovlašćenih vazduhoplovno-medicinskih ispitivača (*AME*), u skladu sa Planom inspekcijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2016. godinu,
- Ažuriranje medicinske dokumentacije nakon ljekarskih pregleda i pretraga koja se pod režimom tajnosti i zaštite ličnih podataka dostavljaju Referatu za vazduhoplovnu medicinu kao i njihovo čuvanje na određen način i u određenom vremenskom periodu, kako je utvrđeno regulativom,
- Ažuriranje registra vazduhoplovnog osoblja, gdje se u Referatu za vazduhoplovnu medicinu upisuju lični podaci vazduhoplovnog osoblja i određuje broj pod kojim se vode i ostala lična dokumenta kao što je dozvola vazduhoplovnog osoblja,
- Izdavanje ljekarskih uvjerenja, potvrda o zdravstvenoj sposobnosti i uvjerenja o završenim kursevima iz vazduhoplovne medicine koji se organizuju i sprovode od strane Referata za vazduhoplovnu medicinu.

- Sprovođenje obuke obnove znanja postojećim ovlašćenim vazduhoplovno-medicinskim ispitivačima (AME-i), po regulativi i obuka osoblja Vazduhoplovno medicinskog centra (AeMC) do nivoa koji je potreban za njihov pojedinačni rad,
- Certifikacija novih ovlašćenih vazduhoplovno-medicinskih ispitivača (AME) i Vazduhoplovno medicinskih centara (AeMC) po dobijenim zahtjevima, kao i resertifikacija postojećih, kako bi se zadovoljili zahtjevi regulative,
- Saradnja sa ljekarima koji rade na nivou tercijalne zdravstvene zaštite, a učestvuju u spovođenju drugostepenog medicinskog pregleda vazduhoplovnog osoblja,
- Stalna komunikacija i savjetovanje sa vazduhoplovnim osobljem, pomoćnim vazduhoplovnim i ostalim stručnim osobljem u cilju poboljšanja zdravlja ove populacije,
- Praćenje objava Svjetske zdravstvene organizacije, ICAO-a i EASA-e u vezi sa zaraznim bolestima koje se brzo šire vazdušnim transportom, kao i učestvovanje u izradi obavještenja o prijetećim infektivnim bolestima koje mogu da ugroze zdravlje vazduhoplovnog osoblja,
- Saradnja sa Nacionalnom komisijom za istraživanje nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova, vanrednih događaja koji ugrožavaju bezbjednost željezničkog saobraćaja i pomorskih nezgoda i nesreća,
- Praćenje preporuka EASA-e proisteklih iz istraživanja vazduhoplovnih udesa nastalih iz medicinskih razloga kako bi se podigao nivo sigurnosti letenja,
- Prisustvovanje obukama koje se sprovode za zaposlene u Agenciji po Trening planu Agencije za civilno vazduhoplovstvo, stručnim obukama za osveženje znanja, EASA medicinskim radionicama, sastancima medicinskih eksperata, forumima namjenjenim vazduhoplovnim vlastima po pitanju medicine, kao i međunarodnim vazduhoplovno medicinskim kongresima.

Pored programskih aktivnosti navedenih po sektorima i drugim organizacionim jedinicama Agencije, za 2016. godinu planiran je nastavak aktivnosti na unaprijeđenju systemske administracije, kroz izradu predloga dokumenta Smjernice za upravljanje informacionim sistemom u cilju smanjenja operativnog rizika i procedura za upravljanje i korišćenje informacionog sistema Agencije, prema standardima za zaštitu i bezbjednost informacionih sistema ISO/IEC 27001 i ISO/IEC ISO 27002, kao i nastavak aktivnosti na praćenju rada informaciono-komunikacionog sistema Agencije. Dalji razvoj informacionog sistema Agencije, predviđen je kroz izradu projektnih zadataka sa tehničkim specifikacijama za razvoj pojedinih podsistema informacionog sistema Agencije, kao i redizajniranje web stranice Agencije u cilju boljeg informisanosti javnog mjenja, vazduhoplove industrije i vazduhoplovnog osoblja.

Posebna pažnja biće posvećena uspostavljanju adekvatnog sistema tehničke zaštite poslovnog prostora Agencije.

b) Vršenje inspekcijskog i kontinuiranog nadzora nad vazduhoplovnim subjektima i njihovim osobljem u cilju praćenja kontinuiranog ispunjavanja uslova i propisanih tehničkih zahtjeva na osnovu kojih im je Agencija izdala sertifikat ili odobrenje

U cilju organizacije i sprovođenja efikasnih inspekcijskih i kontinuiranih nadzora nad vazduhoplovnim subjektima, Agencija na kraju svake godine priprema i usvaja Plan inspekcijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za civilno vazduhoplovstvo, dokument kojim se za predstojeću kalendarsku godinu utvrđuju raspored i dinamika obavljanja inspekcijskih i kontinuiranih nadzora vazduhoplovnih subjekata koje, u skladu sa zakonom, podzakonskim aktima i aktima Agencije, vrše vazduhoplovni inspektori i nadzornici.

Plan inspekcijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2016. godinu omogućava bolje sagledavanje učešća aktivnosti inspekcijskih i kontinuiranih nadzora u ukupnom radu Agencije, što će doprinijeti ukupnom kvalitetu obavljanja poslova Agencije.

Pored Plana inspekcijskih i kontinuiranih nadzora, kao posebni dokumenti za 2016. godinu, do kraja decembra tekuće godine, usvajaju se Plan inspekcija-procjena sigurnosti vazduhoplova na platformi (SAFA i SANA) za 2016. godinu, Plan pregleda vazduhoplova za 2016. godinu (ACAM) i Plan internih provjera za 2016. godinu.

c) Implementacija Akcionih planova za otklanjanje nedostataka utvrđenih u toku međunarodnih kontrolnih misija

Od svog osnivanja, Agencija za civilno vazduhoplovstvo veoma često je bila predmet kontrole relevantnih međunarodnih organizacija iz oblasti civilnog vazduhoplovstva – ICAO, ECAC, EASA, EUROCONTROL i Evropske komisije (kroz praćenje stepena implementacije ECAA Sporazuma).

Takvih, značajnih, kontrolnih posjeta u ranijem periodu bilo je mnogo: maj 2010. godine – ICAO Universal Safety Oversight Audit Programme (USOAP); jul i avgust 2010. godine – ECAC; oktobar 2010. godine – EC (ECAA); novembar 2010. godine – EASA; oktobar 2011. godine – EUROCONTROL ESARR Implementation Monitoring and Support (ESIMS) Programme; septembar 2012. godine – EC (ECAA); septembar 2012. godine – EASA standardizaciona posjeta FCL, OPS i AIR; januar 2013. godine – ICAO USAP (Security); septembar 2013. godine – EASA SAFA standardizaciona posjeta; septembar 2014. godine – EASA standardizaciona posjeta AIR; kao i april, jun i jul 2014. godine – ECAC kontrolne posjete Agencije, Aerodroma Podgorica i Aerodroma Tivat, respektivno; jul 2015. godine – EASA ANS/ATM, septembar 2015. godine – EC (Security); oktobar 2015. godine – EC (ECAA).

Konstatacije o značajnom napretku i visokom stepenu usaglašenosti stanja u vazduhoplovstvu i rada Agencije, predstavljaju konstantu u svim preliminarim i zvaničnim izvještajima sa navedenih posjeta.

No, i pored toga, u skladu sa svrhom i praktičnim efektima ovakvih kontrolnih posjeta, gotovo neizbježne su preporuke i mjere u cilju otklanjanja uočenih i utvrđenih nalaza iz segmenata rada Agencije i vazduhoplovnih subjekata nad kojima Agencija vrši nadzor. Utvrđeni nedostaci i preporuke međunarodnih kontrolnih misija predstavljaju dobar pokazatelj za preduzimanje daljih aktivnosti na unapređenju rada Agencije i civilnog vazduhoplovstva u Crnoj Gori. Na osnovu njih, pripremljeni su Akcioni planovi za otklanjanje konstatovanih nedostataka, sa jasno utvrđenim aktivnostima koje je neophodno preduzeti u cilju njihovog eliminisanja, sa određenim nosiocima i precizno definisanim rokovima za njihovu realizaciju.

Dosljedna implementacija svih pojedinačnih Akcionih planova za otklanjanje nedostataka utvrđenih tokom navedenih međunarodnih kontrolnih misija ostaje jedan od prioriteta u radu Agencije i u 2016. godini.

IV Donošenje akata iz nadležnosti Agencije i pripremanje stručnih osnova za izradu podzakonskih akata iz nadležnosti Ministarstva

Članom 6 stav 1 tačka 9 Zakona o vazdušnom saobraćaju propisano je da Agencija donosi akte u skladu sa zakonom i akte radi sprovođenja ECAA sporazuma, drugih zaključenih međunarodnih ugovora, međunarodnih standarda i preporučene prakse iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, a naročito standarda, procedura i preporučene prakse ICAO-a, ECAC-a, EASA-e i EUROCONTROL-a, koji se, uz prethodnu saglasnost Ministarstva, objavljuju u "Službenom listu Crne Gore".

Istim članom stav 1 tačka 10 Zakona o vazdušnom saobraćaju propisano je i da Agencija donosi akte kojima se nalaže preduzimanje mjera radi uspostavljanja sigurnosti funkcionalnog sistema u cilju zaštite

sigurnosti vazdušnog saobraćaja (tzv. „Sigurnosne direktive“ (*Safety Directives*), „Sigurnosni nalozi“ (*Safety Orders*) i „Sigurnosne informacije“ (*Safety Information*)), kojima se regulišu pojedina pitanja iz oblasti vazdušnog saobraćaja i prevazilaze nedostaci uočeni u primjeni propisa u praksi, a u cilju brzog reagovanja radi eliminisanja eventualnih rizika.

U skladu sa navedenim nadležnostima Agencije, Program rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2016. godinu obuhvata i normativne aktivnosti i poslove koje će Agencija obavljati u skladu sa navedenim odredbama ovog zakona.

a) Imajući u vidu navedenu činjenicu, saglasno odredbama zakona, Agenciji u 2016. godini, u odnosu na prethodne godine, predstoji nešto manji obim aktivnosti u pogledu pripremanja akata čije donošenje je u njenoj nadležnosti, jer je Agencija od donošenja zakona značajan broj akata iz svoje nadležnosti, koji su bili prioriteti u pogledu donošenja donijela u prethodnom periodu. Međutim, zbog česte izmjene EU regulative u oblasti vazdušnog saobraćaja, Agencija će i u 2016. godini preduzimati sve potrebne aktivnosti u cilju ažurnog usklađivanja nacionalnih propisa sa evropskom regulativom, tako da će ažurno donositi akte iz svoje nadležnosti, pripremati stručne osnove za izradu podzakonskih propisa čije je donošenje u nadležnosti Ministarstva, i pripremati izmjene i dopune opštih akata radi usklađivanja rada i poslovanja Agencije.

Odredbama Zakona o vazdušnom saobraćaju omogućena je mnogo efikasnija i ažurnija harmonizacija propisa, odnosno usklađivanje podzakonskih propisa iz oblasti civilnog vazduhoplovstva sa evropskim propisima, odnosno pravnom tekovinom Evropske unije (*Acquis Communautaire*) u procesu pridruživanja Crne Gore Evropskoj uniji, što je ranije bilo značajno usporeno, imajući u vidu da naš pravni sistem ne predviđa neposrednu primjenu ili preuzimanje propisa Evropske unije. Saglasno odredbama tačaka 2 i 3 Aneksa II ECAA Sporazuma, koji je Crna Gora ratifikovala Zakonom o ratifikaciji („Sl. list RCG“, broj 62/07 i „Sl. list CG – Međunarodni ugovori“, broj 1/11), Crna Gora se smatra državom članicom EU.

Propisivanjem ovlašćenja Agenciji u pogledu donošenja akata u skladu sa zakonom i akata radi sprovođenja ECAA sporazuma, drugih zaključenih međunarodnih ugovora, međunarodnih standarda i preporučene prakse iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, a naročito standarda, procedura i preporučene prakse ICAO-a, ECAC-a, EASA-e i EUROCONTROL-a, omogućena je blagovremena realizacija obaveza usklađivanja propisa na koje se Crna Gora obavezala zaključenim i potvrđenim međunarodnim ugovorima, odnosno znatno ažurnije i efikasnije usklađivanje nacionalnih propisa sa propisima Evropske unije, koji su podložni čestim izmjenama i dopunama. Stvorene su pretpostavke za dinamičnu harmonizaciju nacionalnog zakonodavstva sa propisima EU, što predstavlja ključni prioritet u okviru procesa pristupanja Evropskoj uniji.

Ova zakonska rješenja su u dosadašnjoj primjeni dala odlične rezultate jer su omogućila mnogo efikasnije usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa propisima EU, što predstavlja osnovu za uspješno uključivanje u evropske i svjetske integracione procese u oblasti vazduhoplovstva, kao i za uvođenje i primjenu međunarodnih vazduhoplovnih propisa, standarda i tehničkih pravila, i prihvatanje međunarodne vazduhoplovne prakse kao garancije dostizanja najviših standarda sigurnosti i bezbjednosti u oblasti vazduhoplovstva u Crnoj Gori.

Polazeći od značaja poslova u okviru prenešenih ovlašćenja, Agencija na početku svake godine utvrđuje obaveze iz svoje nadležnosti u pogledu donošenja akata, utvrđuje prioritete i dinamiku njihovog donošenja i ažurira postojeći Akcioni plan za implementaciju obaveza propisanih Zakonom o vazdušnom saobraćaju sa precizno utvrđenom dinamikom donošenja pojedinih akata i određenim nosiocima realizacije utvrđenih aktivnosti.

Od dana stupanja na snagu Zakona o vazdušnom saobraćaju Agencija je donijela i u „Službenom listu Crne Gore“ objavila ukupno 78 podzakonskih akata iz svoje nadležnosti, kojima se u najvećem dijelu preuzimaju propisi EU iz oblasti civilnog vazduhoplovstva. Navedeni podaci o broju donešenih akata, za period od tri i po godine od dana stupanja na snagu novog zakona, dovoljan su dokaz o značaju

propisivanja ovlaštenja Agenciji za donošenje akata, jer je, poređenja radi, za period važenja prethodnog zakona, od skoro četiri godine, donijeto ukupno 15 podzakonskih akata.

Agencija će u toku 2016. godine, kao i u prethodnim godinama, u zavisnosti od potrebe, za donošenje sigurnosnih akata koristiti ovlaštenje propisano članom 6 stav 1 tačka 10 Zakona o vazdušnom saobraćaju. Praktična upotreba ove zakonom propisane mogućnosti u proteklom periodu pokazala je izuzetan značaj uvođenja ovog mehanizma u cilju pravovremenog obezbjeđenja i očuvanja zahtjevanih nivoa sigurnosti u civilnom vazduhoplovstvu.

Ostvarena dinamika u postupcima pripreme i donošenja akata iz nadležnosti Agencije ukazuje na činjenicu da Agencija može i u narednom programskom periodu ostvariti planirane programske obaveze u dijelu donošenja podzakonskih akata.

Poseban prioritet u radu Agencije u 2016. godini i dalje će predstavljati izrada akata koji će omogućiti uvođenje u pravni sistem i primjenu propisa EU, posebno evropske regulative iz oblasti vazdušnog saobraćaja sadržane u Aneksu I ECAA Sporazuma, koje je Crna Gora u obavezi da, kroz I i II tranzicioni period, usaglasi sa svojim propisima. Obaveze u pogledu donošenja propisa, utvrđene za I tranzicioni period, skoro su u potpunosti realizovane.

Agencija je, nakon sagledavanja svojih zakonom propisanih obaveza, utvrdila prioritete za 2016. godinu. Prioritetni akti, čije donošenje je u nadležnosti Agencije, a čiji postupak izrade je u završnoj fazi, donijet će se u toku 2016. godine. Najvažniji i najpotrebniji akt koji je potrebno donijeti je *novi Pravilnik o letenju vazduhoplova*, kojim će se utvrditi način, pravila i postupci letenja vazduhoplova i pružanje operativnih usluga u vazdušnom saobraćaju. Pored ostalog, donošenjem navedenog pravilnika, propisaće se prestanak primjene saveznih propisa, kojima je bila uređena ova oblast. Agencija će i u 2016. godini nastaviti da vrši ažurno usklađivanje sa EU regulativom, koja se bude mijenjala.

U cilju efikasnijeg i racionalnijeg uređivanja pojedinih pitanja iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, treba napomenuti da će se u postupku donošenja navedenih akata sagledati mogućnost donošenja akata kojima će se urediti više srodnih i povezanih poslova pojedinih segmenata civilnog vazduhoplovstva, tako da će se na osnovu više pravnih osnova donijeti jedan akt koji će regulisati više srodnih oblasti.

Istovremeno Agencija će, u saradnji sa Ministarstvom, u 2016. godini, posebnu pažnju i aktivnosti usmjeriti na definisanju prioriteta i pripremi onih podzakonskih propisa iz nadležnosti Ministarstva, čije će donošenje biti neophodno u cilju pravovremenog i potpunog uređivanja pitanja od značaja za rad i funkcionisanje Agencije i obavljanja poslova iz njene nadležnosti. U postupku donošenja navedenih propisa Agencija će pripremati stručne osnove za njihovu izradu.

Iako je i do sada više puta ukazivano, ponovo treba napomenuti da su i dalje prioriteti u donošenju propisa iz nadležnosti Ministarstva, a čije donošenje se prolongira već duži period – *Pravilnik o utvrđivanju visine i načinu naplate putničke i robne naknade, kojim se utvrđuje visina putničke naknade, koju plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku i robne naknade, koju plaćaju operatori vazduhoplova po toni prevezene robe/tereta u civilnom vazdušnom saobraćaju i Pravilnik o visini naknada za usluge koje pruža Agencija i koje predstavljaju njen prihod*.

Donošenje ovih pravilnika od značaja je za uspostavljanje, zakonom utvrđenog, održivog sistema finansiranja i funkcionisanja Agencije, a takođe i utvrđeni principi EUROCONTROL-a podrazumijevaju da se, osim tzv. „rutnih naknada“, u određenoj mjeri ostvaruju prihodi i po drugim osnovama. Pravni osnov za izradu i donošenje pravilnika kojim se propisuje visina i način naplate putničke i robne naknade postoji već duži niz godina, ali se nije pristupilo njegovoj izradi i donošenju. Iako je Crna Gora, slijedeći evropska iskustva, među prvim državama u regionu zakonski propisala mogućnost naplate putničke i robne naknade, čijim naplatama se obezbjeđuju sredstva za rad Agencije, ta mogućnost još uvijek nije realizovana. Sve države u regionu su realizovale ovaj način finansiranja vazduhoplovnih vlasti, sa procentom uspjehnosti naplate od oko 97%. Agencija je u dva navrata pripremala i dostavljala Ministarstvu stručne osnove, odnosno tekst predloga ovog pravilnika, koristeći uporedna rješenja i iskustva iz regiona u pogledu određivanja visine naknade, kao i u pogledu načina njene naplate. Imajući

u vidu da su rješenja koja je Agencija predlagala u pripremljenim stručnim osnovama, preuzeta iz iskustava država regiona, na osnovu kojih vazduhoplovne vlasti iz okruženja nesmetano i sa gotovo potpunim procentom uspjeha omogućavaju ostvarivanje naplate ovih naknada, Agencija je mišljenja da ne postoje smetnje za donošenjem propisa kojima će se omogućiti početak naplate ovih naknada i u Crnoj Gori.

Istovremeno treba istaći da naplata ovih naknada treba da bude osnov za izradu finansijskih planova.

b) Interni akti na osnovu kojih je uređena unutrašnja organizacija, način rada i poslovanja Agencije, kao i odlučivanje i nadležnosti organa Agencije, u skladu sa kojima se organizuje i rukovodi radom i poslovanjem Agencije su: Statut Agencije, Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Agencije, Pravilnik o zaradama, naknadama zarada i ostalim pravima i obavezama zaposlenih u Agenciji, Odluka o najnižoj cijeni rada zaposlenih u Agenciji i dr. Ovi akti donijeti su odmah nakon osnivanja Agencije. U 2016. godini će se na osnovu analize primjene ovih, kao i drugih važećih opštih akata iz nadležnosti Savjeta, sagledati potreba predlaganja i donošenja njihovih izmjena i dopuna, kao i donošenja novih akata u cilju pravovremenog i potpunog uređivanja pitanja od značaja za rad i funkcionisanje Agencije.

V Međunarodna saradnja Agencije

Aktivnosti Agencije za civilno vazduhoplovstvo na planu međunarodne saradnje u 2016. godini usmjerene su posebno na:

- saradnju sa Evropskom unijom u oblasti vazdušnog saobraćaja,
- saradnju sa međunarodnim vazduhoplovnim organizacijama (ICAO, EASA, ECAC, EUROCONTROL),
- bilateralnu i multilateralnu saradnju.

a) Saradnja sa Evropskom unijom u oblasti vazdušnog saobraćaja

Pravni osnov za integraciju Crne Gore u Evropsku uniju u oblasti vazdušnog saobraćaja predstavlja ECAA Sporazum.

Sporazum predviđa potpuno usaglašavanje domaćih propisa sa propisima Evropske unije u oblastima vazduhoplovne sigurnosti, bezbjednosti, upravljanja vazdušnim saobraćajem, rukovođenja aerodromima, zaštite prava putnika i drugih korisnika usluga u vazdušnom saobraćaju, liberalizacije vazduhoplovnog tržišta, zabrane državne pomoći i zaštite životne sredine.

Evropska komisija je na posljednjem sastanku Zajedničkog komiteta (*Joint Committe – JC*), održanom u Tirani 21. maja 2014. godine, uručila tabelarni pregled svog trenutnog viđenja stanja po pitanju obaveza implementiranja odredbi ECAA Sporazuma od strane Crne Gore. Na taj dokument poslali smo, u četiri navrata – 30. juna, 4. jula, 30. oktobra i 5. decembra 2014. godine, komentare sa dodatnim informacijama i dokumentacijom o aktivnostima koje su, u odnosu na tabelu koju smo dobili, u međuvremenu preduzete sa naše strane. Nakon ovih aktivnosti, Evropska komisija je najavila svoju kontrolnu posjetu Crnoj Gori, koja je održana od 7 – 9. oktobra 2015. godine. Ovo je bila prilika da se ekspeti Komisije na licu mjesta upoznaju sa svim aktivnostima koje je Crna Gora preuzela u cilju konačnog ispunjenja zahtjeva iz I tranzicionog perioda ovog Sporazuma. U narednom periodu se očekuje izvještaj Komisije.

Nakon formalnog otvaranja pregovora o pristupanju Evropskoj Uniji, Crna Gora je u 2013. godini bila u fazi analitičkog pregleda i ocjene usklađenosti nacionalnog zakonodavstva države kandidata s pravnom tekovinom Evropske unije, poznatija kao „skrining“.

Skrining se sprovodi putem sastanaka, poglavlje po poglavlje, za sva poglavlja (osim za Poglavlja 34 – Institucije i 35 – Ostala pitanja). Poglavlje 14 – Transportna politika, u dijelu jednog od četiri vida

saobraćaja – vazdušnog saobraćaja, direktno se odnosi na aktivnosti i postignuća Agencije za civilno vazduhoplovstvo.

Sastanci se održavaju prema detaljno utvrđenom dnevnom redu prilagođenom strukturi pravne tekovine EU. Prvi sastanak sa predstavnicima Evropske Unije, tzv. "Eksplanatorni skrining" sastanak, održan je 25. aprila 2013. godine.

Na prvom bilateralnom sastanku, održanom 30. maja iste godine, od strane crnogorske delegacije, koju su većinom činili predstavnici Agencije, predstavljen je detaljan prikaz trenutnog stanja u vazdušnom saobraćaju, u transpoziciji i implementaciji svih regulativa i direktiva koje su bile predmet predstavljanja i preliminarne razmjene informacija na Eksplanatornom skriningu.

U Izvještaju o analitičkom pregledu usklađenosti zakonodavstva Crne Gore, koji je Evropska komisija dostavila sredinom 2014. godine, u dijelu koji se odnosi na Poglavlje 14, konstatovano je da što se tiče vazduhoplovstva, Crna Gora je postigla relativno dobar nivo usklađenosti s pravnom tekovinom EU, a postigla je i značajan napredak kad je riječ o sprovođenju prve prelazne faze ECAA sporazuma.

Crna Gora je predala svoju pregovaračku poziciju iz Poglavlja 14 Evropskoj komisiji, i po nezvaničnim najavama do kraja 2015. godine se očekuje otvaranje pregovora u ovom poglavlju. U narednom periodu, kroz potpuno izvršavanje međunarodnih i zakonskih obaveza iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, Agencija će nastaviti da daje svoj puni doprinos aktivnostima naše države na evropskom putu.

b) Saradnja sa međunarodnim vazduhoplovnim organizacijama

Značajan dio međunarodnih aktivnosti Agencije zasnovan je na članstvu u međunarodnim organizacijama, iz razloga što je najveći dio cjelokupnog sistema civilnog vazduhoplovstva u Crnoj Gori uređen u skladu sa međunarodnim konvencijama, rezolucijama, standardima i preporukama sljedećih međunarodnih organizacija:

- Međunarodna organizacija civilnog vazduhoplovstva (*ICAO – International Civil Aviation Organization*),
- Evropska agencija za sigurnost u vazduhoplovstvu (*EASA – European Aviation Safety Agency*),
- Evropska konferencija civilnog vazduhoplovstva (*ECAC – European Civil Aviation Conference*),
- Evropska organizacija za sigurnost vazdušne plovidbe (*EUROCONTROL – European Organization for the Safety of Air Navigation*).

Zaposleni u Agenciji za civilno vazduhoplovstvo učestvuju na redovnim sastancima: ECAC (ECAC DG – Directors General Meeting, ECAC Security Forum, ECAC Meeting, EUROCONTROL (PC – Provisional Council, EC – Enlarged Committee); EASA (EASA MB – Management Board, EASA thematic meetings, EASA ICF – International Cooperation Forum), ECAA (ECAA Joint Committee).

U 2016. godini predstavnici Agencije i dalje će redovno participirati u radu upravljačkih i stručnih tijela međunarodnih navedenih vazduhoplovnih organizacija, u cilju permanentne informisanosti i zadržavanja stečenih pozicija i postojećeg renomea Agencije.

Veoma korektna i uspješna saradnja između Agencije i ECAC-a rezultovala je sprovođenjem projekta „Jedna bezbjednosna kontrola“ (*One stop security*).

Cilj ovog projekta, koji je zajednički pokrenut od strane Evropske komisije (EK) i Evropske konferencije civilnog vazduhoplovstva (ECAC), je da države koje nijesu u Evropskoj uniji budu prepoznate kao države sa istovjetnim mjerama bezbjednosti, što će omogućiti da crnogorski aerodromi, sa aspekta bezbjednosti, budu tretirani kao i aerodromi u Evropskoj uniji (EU).

Projekat je formalno otpočeo u decembru 2013. godine potpisivanjem Administrativnog aranžmana (i plana sprovođenja) od strane ECAC-a i Agencije za civilno vazduhoplovstvo. U sklopu projekta u Crnoj

Gori su sprovedena tri audita od strane Evropske konferencije civilnog vazduhoplovstva (ECAC) – nacionalni audit, u kojem je izvršen pregled nacionalne regulative iz oblasti bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva i način vršenja monitoringa koji sprovodi Agencija za civilno vazduhoplovstvo (28 – 30.04.2014. godine), i audit-i oba aerodroma – Aerodroma Podgorica (27.06 – 01.07.2014. godine) i Aerodroma Tivat (17.07 – 21.07. 2014. godine). Nakon završenih audita pripremljeni su i implementirani korektivni akcioni planovi.

Nakon toga, 19. decembra 2014. godine, ECAC je obavijestio Agenciju za civilno vazduhoplovstvo da je projekat uspješno završen u predviđenom roku i da je Agencija za civilno vazduhoplovstvo u poziciji da u 2015. godini zatraži od Evropske komisije priznavanje jednakosti svojih mjera bezbjednosti sa mjerama bezbjednosti Evropske unije. ECAC je o uspješnom završetku ovog projekta od strane Crne Gore zvanično obavijestio i Evropsku komisiju pismom od 2. februara 2015. godine.

Direktor Agencije je 10. marta 2015. godine, poslao zvaničan zahtjev direktoru DG MOVE-a, da se Crna Gora formalno pridruži režimu Jedne bezbjednosne kontrole sa Evropskom Unijom.

U periodu 21 – 25. septembar 2015. godine organizovana je posjeta eksperata Evropske komisije, koji su izvršili konačnu procjenu stanja sistema bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva. Predmet ove procjene dominantno je bio stepen implementacije bezbjednosnih mjera na aerodromima u Podgorici i Tivtu, pri čemu je procjena za Aerodrom Podgorica održana 22. i 23. septembra, a za Aerodrom Tivat 24. i 25. septembra, ali i način vršenja monitoring aktivnosti Agencije za civilno vazduhoplovstvo i način vršenja procjena rizika za aerodrome u Crnoj Gori.

Na završnom sastanku potvrđeno je da će izvještaj eksperata biti pozitivan i da će dati preporuku da na Regulatornom odboru EU za bezbjednost civilnog vazduhoplovstva, koji će se održati 18. i 19. novembra 2015. godine, države EU prihvate „One Stop Security“ sa Crnom Gorom. Regulatorni odbor EU za bezbjednost civilnog vazduhoplovstva, koji se sastoji od država članica EU, biće pozvan od strane Evropske komisije da tom prilikom glasa o omogućavanju „Jedne bezbjednosne kontrole“ za letove iz Crne Gore u EU. U zavisnosti od toga da li će države članice dati pozitivno mišljenje na glasanju, a u svrhu finalizacije svih potrebnih procedura na obje strane, Evropska komisija će za zvaničan početak primjene „Jedne bezbjednosne kontrole“ predložiti datum ne prije 29. februara 2016. godine.

Uspješna realizacija ovog projekta dokaz je da Crna Gora u sprovođenju mjera bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva prednjači kako u regionu, tako i u odnosu na ostale države Evropske konferencije civilnog vazduhoplovstva koje nisu članice Evropske unije (NON EU), a nastoje da dođu u poziciju da zatraže ovaj status.

c) Bilateralna i multilateralna saradnja

Agencija posebnu pažnju posvećuje saradnji sa drugim nadzornim organima u zemlji i inostranstvu, odnosno međunarodnoj i regionalnoj saradnji sa vazduhoplovnim vlastima država u regionu. Agencija je sa svim nacionalnim nadzornim organima država regiona ostvarivala saradnju u dijelu obavljanja redovnih aktivnosti iz svoje nadležnosti. Nakon što je, u cilju doprinosa jačanju regionalne saradnje, razmjene dokumentacije, iskustava i kadrovskih potencijala, prethodnih godina potpisala Memorandume o razumijevanju (*Memorandum of Understanding – MoU*) sa vazduhoplovnim vlastima Bosne i Hercegovine, Makedonije, Srbije, Turske, Hrvatske, Ujedinjenih Arapskih Emirata, Albanije i Mađarske, i zbog konkretnih benefita posebno bitan Agencija je Program tehničke saradnje sa vazduhoplovnim vlastima Francuske potpisan u toku 2013. godine, u 2015. godini potpisani su Memorandumima sa Kosovom i Slovenijom, a za 2016. godinu planirano je potpisivanje Memoranduma sa Slovačkom.

Memorandumima o razumijevanju potpisanim između vazduhoplovnih vlasti država potpisnica dogovoreni su zajednički ciljevi i oblasti bilateralne saradnje u svim aspektima civilnog vazduhoplovstva. Potpisani memorandumi o saradnji predstavljaju nastavak intenzivnih aktivnosti Agencije u uspostavljanju bliskih i partnerskih odnosa između vazdušnih vlasti, prvenstveno u regionu, ali i šire.

Kada su u pitanju susjedne države, posebno se imao u vidu značaj regionalne saradnje kao važan segment razvoja vazdušnog saobraćaja u procesu evropskih integracija, tako da su ovi memorandumi potpisani na način da omogućavaju i potenciraju zajednički razvoj i fleksibilnost upotrebe stručne dokumentacije i ljudskih resursa.

Predstavnici Agencije će i u narednoj godini učestvovati u radnim timovima resornog ministarstva koji se bave pripremom međudržavnih sporazuma o vazdušnom saobraćaju.

Sporazumom o saradnji u oblasti vazdušnog saobraćaja između Vlade Republike Srbije i Vlade Crne Gore, potpisanim 03. februara 2012. godine u Beogradu („Sl. list Crne Gore – Međunarodni ugovori“, br. 8/13 i „Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori“, br. 1/13), Vlada Crne Gore i Vlada Republike Srbije izrazile su svoju opredjeljenost za saradnju u oblasti vazdušnog saobraćaja. Ne prejudicirajući konačno rješenje, a u skladu sa odredbama članova 5 i 6 Sporazuma, direktori Agencije za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore, Direktorata civilnog vazduhoplovstva Republike Srbije i Kontrole letenja Srbije i Crne Gore SMATSA doo Beograd, potpisali su 12. novembra 2013. godine Memorandum o razumijevanju o inicijativi za formiranje budućeg funkcionalnog bloka vazdušnog prostora (u daljem tekstu: Memorandum). Memorandumom su utvrđena osnovna načela saradnje u postupku pripreme za sprovođenje inicijative za formiranje budućeg funkcionalnog bloka vazdušnog prostora i definisan zajednički nastup ove inicijative prema trećim stranama (postojećim funkcionalnim blokovima vazdušnog prostora, drugim inicijativama za formiranje funkcionalnih blokova vazdušnog prostora, drugim vazduhoplovnim vlastima i pružaocima usluga u vazdušnoj plovidbi, međunarodnim vazduhoplovnim organizacijama i evropskim institucijama), sa ciljem da se nađe najbolje rješenje za buduće integracije Crne Gore i Republike Srbije, pa time i za zajedničkog pružaoca usluga u vazdušnoj plovidbi – SMATSA doo.

U cilju sprovođenja Memoranduma, direktori potpisnici Memoranduma formirali su zajedničku privremenu radnu grupu sa zadatkom da analizira mogućnosti i zahtjeve za formiranje funkcionalnog bloka vazdušnog prostora i da predloži optimalno rješenje, bazirano na ekspertskom mišljenju. Radna grupa je održala ukupno 12 sastanaka, i okončanjem mandata, direktorima strana potpisnica Memoranduma dostavila izvještaj u formi konačne analize sa predlogom optimalnog rješenja i predloženim postupkom za njegovu primjenu.

Direktori nadležnih civilnih vazduhoplovnih vlasti su, postupajući u skladu sa odredbama iz međudržavnog sporazuma između obje vlade, u februaru 2015. godine, dostavili svojim nadležnim ministarstvima izvještaj radne grupe i predlog postupka za njegovu primjenu na razmatranje. Vlade obje države se još uvijek nisu odlučile o ovom pitanju, pa se donošenje odluke očekuje u narednom periodu. Za očekivati je da će u 2016. godini biti potrebno dodatno angažovanje resursa Agencije po ovom značajnom međudržavnom pitanju.

Inicijativa o zajedničkoj oblasti pružanja usluga (*Joint Service Provision Area Initiative – JSPA Initiative*) predstavlja regionalno i međuorganizacijsko partnerstvo za saradnju i koordinaciju između civilnih vazduhoplovnih vlasti i nacionalnih pružalaca usluga u vazdušnoj plovidbi Albanije, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Kosova*, Srbije i Mađarske. Dok ostale države imaju status punopravnih članica, Srbija i Bosna i Hercegovina učestvuju na tehničkom (ekspertskom) nivou.

JSPA inicijativa, kako vidljiv mehanizam regionalne saradnje, ima značajnu podršku međunarodnih saobraćajno-vazduhoplovnih organizacija, i to: Vijeća za regionalnu saradnju (RCC), ICAO regionalne kancelarije u Parizu, DG MOVE, Regionalne međuvladine saobraćajne organizacije (SEETO) i TAIEX-a. Pod okriljem ove Inicijative do sada je, najviše zaslugom i angažmanom Agencije, uspješno realizovano nekoliko značajnih aktivnosti, prvenstveno u vidu održavanja zajedničkih stručnih sastanaka, obuka i radionica.

Međusobnim dogovorom direktora organizacija sa statusom punopravnog člana, utvrđene su prioritetne aktivnosti Inicijative, a koje proizilaze iz primjene SES koncepta i Evropskog ATM Master plana. Ove aktivnosti se odnose na izradu i realizaciju projekata: Regionalni plan implementacije PBN koncepta i Plan smanjenja emisije ugljen-dioksida; Razvoj i postepeno uvođenje vazdušnog prostora bez ruta u jugoistočnoj Evropi; Regionalna strategija za primjenu satelitske navigacije u civilnom vazduhoplovstvu u jugoistočnoj Evropi (postignuto kroz učešće u projektima BEYOND i CaBilAvi, direktno podržanim od EU); NSA Klaster i NSA baza stručnjaka (oblik saradnje između JSPA inicijative i ISIS programa); i Studija o primjeni multilateracije u jugoistočnoj Evropi.

Za potrebu implementacije RCC-ove Strategije za jugoistočnu Evropu do 2020. godine (u daljem tekstu: SEE2020 Strategija) i u saradnji sa SEETO, JSPA inicijativa je dostavila RCC-u Regionalni program za vazdušni transport, kojim je obuhvatila svoje planirane prioritetne aktivnosti i usaglasila ih sa ciljevima iz SEE2020 Strategije. U postupku procjene adekvatnosti Regionalnog programa za vazdušni transport za implementaciju SEE2020 Strategije, nadležna ministarstva država iz regiona su ga ocijenila izuzetno relevantnim. Shodno tome, RCC je trenutno u postupku iznalaženja načina za obezbjeđivanje sredstava iz evropskih fondova za njegovu realizaciju.

VI Kadrovsko i materijalno-tehničko osposobljavanje

a) Kadrovsko osposobljavanje Agencije

Postojeća unutrašnja organizacija i način rada i rukovođenja u Agenciji uređeni su Statutom Agencije i Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji, u cilju obezbjeđivanja zakonitog, stručnog, efikasnog i racionalnog vršenja poslova i zadataka u oblasti vazdušnog saobraćaja iz nadležnosti Agencije, utvrđenih Zakonom o vazdušnom saobraćaju („Sl. list CG“, br. 30/12), zaključenim međunarodnim ugovorima, propisima EU i pravilima i standardima koji se odnose na sigurnost i bezbjednost u vazdušnom saobraćaju.

U cilju blagovremenog planskog i efikasnog ostvarivanja poslova definisanih obavezama i nadležnostima Agencije, koordinacije i nadzora nad izvršavanjem tih poslova, kao i saradnje sa relevantnim domaćim i međunarodnim organima, organizacijama i institucijama, Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Agencije za civilno vazduhoplovstvo utvrđeno je 53 radnih mjesta, sistematizovanih u sljedećim organizacionim jedinicama:

Direktor, Pomoćnik direktora,	
Menadžer sistema za praćenje usklađenosti Savjetnik-Poslovni sekretar	4
1. Sektor za sigurnost vazdušnog saobraćaja	14
2. Sektor za vazduhoplovne usluge u vazdušnom prostoru	19
3. Odjeljenje za bezbjednost vazdušnog saobraćaja	3
4. Odjeljenje za međunarodnu saradnju	4
5. Referat za vazduhoplovnu medicinu	1
6. Referat za utvrđivanje uzroka ugrožavanja sigurnosti vazduhoplova, nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova	1
7. Služba za pravne, finansijske i opšte poslove	7

Stručno i kadrovsko osposobljavanje Agencije predstavljaće jedan od najvažnijih prioriteta i u narednom periodu. Visoki kriterijumi u pogledu stručne spreme, radnog iskustva u oblasti vazduhoplovstva i ostalih znanja predstavljaju objektivnu teškoću u popunjavanju sistematizovanih radnih mjesta. Takođe, i politika zarada mora se prilagoditi činjenici da, u principu, specijalizovani kadrovi iz ove oblasti već imaju zaposlenje kod visoko-budžetnih kompanija. Ovo potpuno korespondira sa politikom evropskih vazduhoplovnih institucija koje su spremne da za kadrove od posebnog interesa obezbijede visoke

zarade, u svim državama bez izuzetka, imajući u vidu da su sigurnost i bezbjednost vazdušnog saobraćaja prioriteta evropske politike. Ovakav pristup je od ključnog značaja za postojanje i funkcionisanje Agencije.

b) Obuka i stručno usavršavanje zaposlenih

Permanentno stručno usavršavanje i obuka zaposlenih jedan su od preduslova za kompetentno i profesionalno obavljanje poslova Agencije, i tome se, u kontinuitetu, posvećuje posebna pažnja. Tako je i za naredni period planirana intenzivna obuka, prije svega u oblastima specijalizovane obuke, i obnove znanja.

Agencija je, u skladu sa međunarodnim standardima i zahtjevima, definisala potrebne nivoe vještina i kvalifikacija za svako radno mjesto. Obuka je ključna pretpostavka za stručno i profesionalno usavršavanje zaposlenih u Agenciji, kojom se postiže osposobljenost zaposlenih za obavljanje različitih poslova i stvaranje neophodnih pretpostavki za dalji razvoj Agencije kao vazduhoplovne vlasti Crne Gore.

U svrhu konstantnog usavršavanja zaposlenih, Agencija na kraju kalendarske godine, priprema godišnji Trening Plan za svaku narednu kalendarsku godinu, kojim su definisane potrebe za neophodnom obukom u tom periodu, a usklađen je sa petogodišnjim Trening Programom. Trening Program i Trening Plan donosi direktor Agencije.

Potrebe za obukom, utvrđuje se na osnovu sljedećih zahtjeva:

- a) nalazi i preporuke međunarodnih organizacija (ICAO, ECAC, EASA, EUROCONTROL),
- b) analize i izvještaji istraživanja nesreća, ozbiljnih nezgoda, nezgoda i događaja koji ugrožavaju sigurnost u vazduhoplovstvu,
- c) rezultati internog nadzora i kontrole,
- d) povratne informacije dobijenih od strane zaposlenih.

Zaposleni u Agenciji se procjenjuju u pogledu obučenosti u skladu sa standardom uspostavljenim za to radno mjesto ili dodijeljenim zadatkom. Ukoliko se utvrdi da određeni zaposleni ne posjeduju potrebne vještine i znanja za vršenje dodijeljenih zadataka, pristupa se realizaciji potrebne obuke.

Područja obuke su razvijena na način da obuhvate:

1. Osnovnu obuku, koja podrazumijeva obuku novozaposlenih u Agenciji, radi upoznavanja sa metodom rada Agencije,
2. Inicijalnu obuku, koja podrazumijeva obuku prilagođenu za različite oblasti nadležnosti inspektora,
3. On the job (OJT) treninge, koji podrazumijevaju obuku na radnom mjestu uz pomoć instruktora,
4. Specijalizovane obuke, koje podrazumijevaju obuku zaposlenih sa ciljem sticanja specijalističkih znanja i vještina potrebnih za određenu radnu poziciju,
5. Obnavljanje obuke, koje podrazumijeva obuku koju je neophodno obnoviti nakon određenog vremena.

Ukoliko obuku izvodi institucija ili organizacija izvan Agencije, vrši se odgovarajuća procjena, na osnovu sadržaja kursa, pregleda kvalifikacija i iskustava institucije koja organizuje obuku, kao i kontakata sa prethodnim klijentima.

Instruktori/predavači kvalifikovaju se u zavisnosti od znanja i sposobnosti prenošenja znanja. Njihova stručnost se procjenjuje na osnovu odgovarajućih potvrda (certifikata), iskustva i/ili demonstriranog znanja.

Obuku koju vrše priznate i renomirane institucije iz oblasti civilnog vazduhoplovstva – JAA Training

Organization, EASA, ICAO, ECAC i EUROCONTROL, Agencija, kao obuku odgovarajućeg kvaliteta, prihvata bez dodatnog procjenjivanja.

Treba posebno naglasiti očekivani nastavak veoma korisne saradnje sa francuskim kolegama – vazduhoplovnim vlastima i ENAC-om, što je u prethodnom periodu rezultiralo velikim brojem kvalitetnih obuka i radionica.

Takođe, predviđen je nastavak trenda organizovanja treninga i radionica u saradnji sa TAIX-om (*Technical Assistance and Information Exchange*) koji predstavlja jedan od instrumenata Generalnog direktorata za proširenje Evropske komisije sa ciljem pružanje podrške partnerskim zemljama u primjeni i sprovođenju zakonodavstva EU, kroz pružanje ekspertske pomoći u rješavanju pitanja u kratkom vremenskom roku.

VII Izrada programa, planova i izvještaja

- Agencija će do kraja drugog kvartala 2016. godine, pripremiti Izvještaj o radu i Finansijski izvještaj za 2015. godinu, koje predlaže Savjet Agencije i dostavlja Vladi na usvajanje.
Uz finansijski izvještaj prilaže se Izvještaj nezavisnog revizora, kojeg imenuje Vlada.
- U četvrtom kvartalu 2016. godine Agencija će pripremiti Godišnji program rada Agencije za 2017. godinu i Finansijski plan za 2017. godinu.
- Plan javnih nabavki za 2017. godinu će biti donešen u decembru 2016. godine i objaviće se na sajtu Uprave za javne nabavke.